

Det helt almindelige

HADERSLEV STIFT 2021

❖ **Coronapausen gav ny indsigt**

Skuespiller Thure Lindhardt

❖ **Det ender alligevel med det ret almindelige**

Kirstine Helbo Johansen

❖ **Når præsten bliver syg, træder lægfolket til**

Søndagsakademi i Sønderjylland

Indhold

4 ♣ Helt almindelig

Af biskop Marianne Christiansen

8 ♣ Coronapause gav plads til livets store spørgsmål

Interview med Thure Lindhardt

12 ♣ Når præsten bliver syg, træder lægfolket til

De tre sønderjyske provstier har etableret et søndagsakademi

16 ♣ "Plejer" skal passe lige præcis til os

Bryllupper holder sig alligevel til det almindelige

18 ♣ Større åbenhed for sjælesorg

Sognepræst Elin Skoven om arbejdet med sjælesorg

22 ♣ Når et kor løfter salmesangen

Besøg hos korene i Taulov Kirke

24 ♣ Fed følelse at styre et orgel

Fire orgelspirer øver sig på orglet i Gram Kirke

26 ♣ Graveren gør en forskel

Graverne har en vigtig funktion som sjælesørgere

28 ♣ Gentagelser for tryghedens skyld

Reportage fra gudstjeneste for demensramte

30 ♣ Der er brug for fællessang i vor tid

Tre sang- og musikkyndiges bud på, hvorfor fællessang er blevet så populært

32 ♣ Missionærer i demokrati

Eva og Jonas Diemer om deres tid som missionærer i Tanzania

35 ♣ På vej mod et 100-års jubilæum

Interview med formand for stiftsrådet Per Søgaard

36 ♣ Nyt fra stiftsudvalgene

40 ♣ Nyt fra provstierne

47 ♣ Ansættelser og fratrædelser

Side 12

Side 18

Side 28

Velkommen til dette års helt almindelige stiftsmagasin

Vi lever i jubilæernes tid: Sidste år 100-året for Genforeningen, i år 100-året for Dansk Kirke i Sydslesvig og næste år 100-året for Haderslev Stift. Jubilæer og erindringer er gode til at sætte perspektiv på vores egen tid og på vores frygt og håb for fremtiden. Men lige i år vil vi i stiftsmagasinet hverken se frem eller tilbage. Vi vil simpelthen fokusere på det almindelige. Det helt almindelige.

De seneste år har lært os, hvad det vil sige at miste det almindelige og selvfølgelige. Som med alle andre ting, bliver man først rigtig opmærksom på værdien af noget, når man er ved at miste det. Derfor vil dette stiftsmagasin kredse om det almindelige, både i betydningen af "det, som er for alle", og i betydningen af det stilfærdige og hverdagsagtige. Det kan dreje sig om at være en stemme sammen med andre i et børnekor; det kan være om præsten som den, alle kan fortælle deres historie i fortrolighed; det kan være grave- ren, der hver dag møder mennesker i den sorg, som altid er enestående og ensom og alligevel almindelig. Det kan være

det særlige instrument orglet, som er helt almindeligt i kirker, men ualmindeligt at spille på, og det kan være ritualerne ved livets store begivenheder, som vi gerne vil gøre til noget helt specielt, men samtidig gerne vil være fælles om.

I det hele taget er folkekirken en del af den hellige almindelige kirke. Det vil blandt andet sige at holde det almindelige højt.

God fornøjelse!

Marianne Christiansen

Biskop over Haderslev Stift

Det almindelige er ikke i særlig høj kurs, men ikke desto mindre har folkekirken i disse år en opgave i at skabe rum for det almindelige.

Helt almindelig

Af biskop Marianne Christiansen
Foto: Lene Esthave

"Bar' det var mig, der var almindelig – (hej, hej, helt normal) bare det var mig, der var normal."

Dette lille omkvæd er måske ikke almindeligt kendt, men det stammer fra serien Max Pinlig, som for et årti siden gik sin sejrsgang – om drengen Max, der ikke har højere ønske end at være en ganske almindelig dreng i en ganske almindelig familie. Det vil ikke lykkes, fordi hans mor ustandselig bringer ham i pinlige situationer – hvad der måske egentlig er helt normalt, set med en teenagers øjne.

Længslen efter at være almindelig og helt normal har man først, når man frygter for ikke at være det. Når vi frygter for, at et eller andet i vores krop eller sind kunne være tegn på sygdom, er det en lettelse at høre lægens ord for, at "det dér er helt normalt og ganske almindeligt". Men bortset fra det, er det almindelige tilsyneladende ikke i høj kurs for tiden. Almindelighed sælger ikke særlig godt.

Yderst sjældent ser man reklamer for en helt almindelig jævnt god kartoffelskræller eller en gennemsnitlig flaske rødvin. Hvad mennesker angår, er det heller ikke det almindelige, der er i højsædet. Der findes en hel del plakater og krus og kurser med slogans som "Vær dig SELV, for der findes ingen som du" – og det er jo sandt, og alligevel lyder det som en opfordring til at gøre og ofte købe noget for at blive den, man er. "Be special".

Måske skyldes det stærke fokus på at skulle være noget særligt og præstere noget særligt, at det enkelte menneske oplever et pres. Et pres, der faktisk netop drejer sig om at leve op til normer og krav, som andre har sat, hvad enten det så er samfundet eller den gruppe, man gerne vil tilhøre. Og så bliver det indviklet: Måske har vi udviklet en kultur, hvor du skal være enestående, unik, for at være normal. Lærere taler om det som et pædagogisk problem i skolerne, at børnene i stedet for stille og roligt at øve sig og arbejde for at blive bedre til noget, venter på at blive

opdaget som talenter, venter på at blive anerkendt som de enestående stjerner, de er. Fordi de har fået en opfattelse af, at det vigtigste i livet er at blive set som enestående. Og det er ikke noget, børnene har fundet på – det er noget, vi forældre og bedsteforældre har lært dem.

I øjeblikket har vi på vores breddegrader stærkt fokus på identitet. Du skal kunne sige, hvem og hvad du er, hvilken gruppe, du tilhører. På de sociale medier skal du udtrykke dig og forme en identitet, som fremkalder likes fra så mange som muligt.

Men er det ikke også sådan, det er? At hvert menneske er unikt og enestående? Jo, ligesom hvert blad og hvert græsstrå, som markens blomster. Hvert menneskebarn, inden det overhovedet fortager sig noget, ER et under og af uendelig værdi. Ligesom alle de andre.

Selv om længslen umiddelbart går på at være noget helt særligt, tror jeg, at folkekirken i disse år har en opgave i at skabe rum for det almindelige. I selve forkyndelsen af en Gud, der er Gud for alle, ligger der et kald til almindelighed.

Menneskets liv er som græsset

Under coronaen blev vi alle ramt af tabet af det, vi regnede for almindeligt. En del af os opdagede, at vi savnede den almindelige omgang med andre mennesker – bare det at sidde og tale og spise sammen. Mange genopdagede naturen, den helt almindelige verden, som vi er en del af.

Det kan kun gå for langsomt med at genopdage den. I mange år har vi regnet det som lidt pinligt, hvis folk bare snakker om vejret. Men det er noget af det bedste, vi kan tale med hinanden om. Når vi snakker om vejret, snakker vi om det, vi er fælles om at opleve, det, som lige nu har betydning for vores humør og velbefindende, uanset hvor vi ellers befinder os i vores liv. Når vi taler om vejret, anerkender vi, at vi er i den samme verden og føler de samme

ting – uanset hvor forskellige vi i øvrigt er for hinanden. Det er blevet populært f.eks. i politiske debatter at begynde en sætning med "I min verden" ser det sådan og sådan ud, i stedet for "Efter min mening". Men der er kun én verden, og den er vi fælles om.

Vejret er af mange grunde det mest aktuelle emne, vi har. Hvad forbinder os ud over vejret? Det gør det grundlæggende ved at være menneske: At vi fødes og lever og sårer, kan føle smerte og glæde, er sårbare og fantasifulde, kan blive grebet af kærlighed og had, og at vi skal dø, og vi ved det. I Salme 103 i Bibelen står der:

*Menneskets liv er som græsset,
det blomstrer som markens blomster;
når vinden blæser over det, er det der ikke mere,
der, hvor det stod, ser man det ikke mere.
Men Herrens troskab varer fra evighed til evighed -*

Den lille stump salme rummer både glæden over det blomstrende flygtige liv, og den fælles sorg over, at det bliver forbi. Det er der ikke mere. Han eller hun er her ikke mere – en dag, som jeg ikke kender, er jeg her ikke mere. Det er vilkårene, men salmen kan alligevel være til trøst. Naturligvis i tilsagnet om, at Guds trofasthed varer ud over døden, at Gud i modsætning til os er evig og har evig omsorg for sine børn. Men er der ikke også en trøst i, at i døden er vi alle lige, fælles om at dele sorgen over den?

Måske gør døden os almindelige over for hinanden.

Den hellige almindelige kirke

Ordet almindelig er gammelnordisk og betyder egentlig "for alle mennesker" (*almenniligr*). På Bornholm har vi stadig Almindingen, og ved Kolding har vi Almind (engang Al-

mind Herred) – stednavne, der fortæller om de fælles skove og jorde, alle havde adgang til.

I trosbekendelsen hedder det, at vi bekender os til "den hellige, almindelige kirke", og det ord hedder på græsk *katholikos*, katolsk. Katolsk betyder "for helheden", for alle. At kirken er for alle betyder, at budskabet om Jesus, der er gået i døden for at frelse verden, gælder alle.

Om kirken så også opleves helt almindelig, eller om det føles almindeligt at gå i kirke er en anden sag. Almindelig er ikke nødvendigvis det samme som normal (= det, der følger normen, reglen). Man kan måske næsten sige, at det er blevet unormalt at hævde, at noget tilhører alle mennesker og altså er almindeligt. Fordi vi er blevet mere optagede af, hvad der skiller os i forskellige identiteter, end af, hvad der er fælles for os.

Der ligger en del magt i at definere, hvad der er normalt. Det gælder på sygdomsområdet – er det normalt at sørge længe, eller er det en sygdom, der kræver behandling? Bliver vores normalitetsbegreb snævrere på det psykiske område, eller rammer sygdom flere? For nylig var nyheden fra hjerneforskeren Lone Frank, at det unormale er IKKE at få en psykisk sygdom.

Men magten til at definere det normale er i høj grad også social. Hvornår afviger du fra gruppens eller samfundets normer? Jeg oplever tit i TV- eller radioaviser, at der bliver talt om et "Vi", "vi danskere", som altså må være flertallet, men hvor mange falder udenfor. I dag, hvor jeg skriver, forsøgte man i Radioavisen at lave et lydbillede af en kuffert, der blev sat på transportbåndet i en lufthavn, tilsyneladende fordi man mente, at alle lyttere kunne identificere sig med den lyd. "Vi flyver mere på ferie", var nyheden, mens

virkeligheden er, at mange familier ikke har råd til at flyve nogen som helst steder hen. De må føle sig sat uden for det normale. Det er små dryp, men hvis man altid hører om et "vi", som har helt andre muligheder og vaner end én selv, så er det svært at føle sig som en del af det "vi". Men det kan godt være almindeligt at være unormal. Den kirke, der er almindelig og for alle, er i allerhøjeste grad for alle os unormale.

Den almindelige folkekirke

Folkelighed er et andet ord for almindelighed. Det, der er for alle. Hvis vi skal være ens for at være med i det folkelige fællesskab, bliver det svært. Hvis det folkelige fællesskab derimod går ud på at finde frem til almenvellet, det gode for alle, så er det ægte folkeligt. Det folkelige betyder ikke "laveste fællesnævner". Det folkelige handler om fællesskabet, den almene tilværelse. Fællesskabet grunder sig dybest set på vores menneskelighed og på, at vi er udsat for samme vejr og vind og er afhængige af hinanden. Både i kirken og samfundet må vi være opmærksomme på, hvornår det folkelige og det fælles bliver ekskluderende for dem, der ikke tilhører flertallet – det være sig økonomisk, socialt eller kulturelt.

Hvad der foregår i kirken, er offentligt. Det er ikke en lukket fest. Og jeg vil gerne benytte enhver lejlighed til at sige det: Kirkerne skal holdes åbne så meget som muligt. Kirken og kirkegården er vor tids Almindinger.

"Almindelig er Kristi kirke,/et bedehus for alle folk" hedder en salme af Grundtvig. Der er tale om kirken som et åndeligt fællesskab, men det må også gerne præge bygningerne: At der er adgang til at besøge dem og bede eller sidde. Lukningen af kirkens rum under coronaen kalder ikke på gentagelse.

Det er også vigtigt, at de kirkelige handlinger, dåb, vielser og begravelser grundlæggende er de samme, hvad enten det er en rig familie med overskud, eller det drejer sig om én, der er blevet glemt af alle – aldrig af Gud.

Og det er vigtigt, at klokkerne ringer, og gudstjenesterne holdes uden adgangsbillet og tilmelding og uden forventninger om, at det skal være noget helt specielt. De holdes af dem, der vil komme – mange eller få. Nogle gange er gudstjenesterne store åndelige eller festlige oplevelser. De fleste gange er gudstjenesterne ligesom kærligheden og det daglige brød bare helt almindelige.

De mange og de få

Ifølge Kristeligt Dagblad var under fire procent af vælgerne i 2020 medlem af et parti. Jeg tror, det vil være godt for demokratiet, hvis vi kunne vende den udvikling, så medlemskab igen bliver mere normalt. Faldet i medlemskab kan ligge i, at et parti ikke mere er noget, man hører til

"Længslen efter at være almindelig og helt normal har man først, når man frygter for ikke at være det".

Biskop Marianne Christiansen

i kraft af sin familie, sin fagforening eller tradition. Det er det enkelte menneskes valg. Og som enkeltperson finder man jo aldrig nogen, man er 100 procent enig med – det skulle da lige være ens ægtefælle (men som regel heller ikke hende/ham).

Som samfund har vi en opgave i at øve os i at være fælles uden at være enige. Folkekirken kan stå til tjeneste for det. Langt størstedelen af befolkningen er medlemmer, og kirken er åben for alle, der vil deltage. Her er det umuligt kun at være sammen med dem, man er enig med eller ligner. Her er vi vitterligt fælles om at være helt almindelig dødelige, der sidder på den samme bænk og synger eller mumler de samme salmer og bliver udsat for de samme ord.

Folkekirken skal ikke blive kirke for de særlige – det være sig de aktive eller de enige. Som alle andre grene af samfundslivet og erhvervslivet har vi også i folkekirken en tendens til at dele mennesker op i målgrupper og henvende bestemte tilbud til forskellige målgrupper. Og det er selvfølgelig også rigtigt, at selv om man sagde, at babysalmesang var for alle aldersgrupper, så ville det nok have en begrænset interesse for de fleste, mens det er til stor glæde for de få. Alligevel vil det være godt, at vi har det udgangspunkt, at det, der foregår i kirken, er for alle, fordi det altid handler om alle. I kirken bliver vi kaldt på til at være almindelige. Jesu død og opstandelse gælder for alle. Helligånden er nær hos alle mennesker, og vi er alle skabt i Guds billede. Jeg spurgte engang en ung præst, på vej ud i sit første embede, om det var meningsløst at holde gudstjeneste, hvis der kun kom ganske få. "Nej", sagde hun, "for de fleste bliver på et eller andet tidspunkt de få".

Det var så klogt et svar, at jeg ikke glemmer det. Og det gælder jo ikke kun gudstjenesten, snarere hele tilværelsen. Det er rigtigt, at en gudstjenestes betydning for den enkelte ikke kan måles i, hvor mange der deltager. Men det er også sandt, at vi alle er fælles om på et tidspunkt i livet eller måske hele livet at blive de få. At blive den, der falder udenfor. Ikke fordi jeg selv ønskede at være helt speciel, men fordi jeg bliver ramt. I kirkens rum er det normalt at falde uden for normerne og bare være et helt almindeligt lille menneske, skrøbeligt og vidunderligt som markens blomster. ■

Coronakrisen ryddede på få dage Thure Lindhardts kalender. Nu kunne han ikke være skuespiller, og et spørgsmål meldte sig: "Hvem er jeg så, når jeg ikke er skuespiller?" Men med krisen kom også en indsigt: Han er ikke en funktion. Han er først og fremmest menneske.

Coronapause gav plads til livets store spørgsmål

Af Anette Jorsal
Foto: Ole Joern/REDSTAR

Han husker tydeligt den dag, landet lukkede. Den dag i marts 2020. Eller rettere dagen efter. I løbet af torsdag den 12. marts indløb der 12 afbud på foredrag, undervisning, coaching, filmarbejde. Det hele gentog sig, da nedlukningen blev forlænget. Dagen efter kom der 10-15 afbud. Pludselig var skuespiller Thure Lindhardts kalender ryddet.

- Det var som om, at tænderne blev trukket ud. Selv om jeg normalt er rimelig tryk ved, at det hele nok skal gå, så var de helt konkrete aflysninger, ja... - spændende!!

Ordet spændende bliver sagt med et skævt smil, for han oplevede lige som alle andre, at hverdagen pludselig blev sat på stand by, og fremtiden var uforudsigelig.

- Pludselig var mit almindelige virke sat på pause. Jeg var trukket ud af mine vante rammer. Ud af mine vaner. Og når funktionen pludselig er sat på pause, kan der opstå en form for krise. Hvem er jeg så, når jeg ikke er skuespiller? Hvad skal al min energi nu bruges til?

- Det er jo gode spørgsmål at stille. Det er ikke sikkert, at svaret kommer, men det sætter i alle tilfælde nogle tanker i gang. Hvad vil du bruge tiden til? Hvad er det væsentlige? Hvad er vi her for? Hvem er jeg? Store spørgsmål. Ja, men jeg synes ikke, der er noget galt i at stille store spørgsmål. Jeg synes faktisk, at der er noget galt i ikke at stille store spørgsmål.

Han gjorde lige som så mange danskere under nedlukningen. Gik ture i naturen. Rykkede fra sin bolig midt i København ud i sit sommerhus. Og han gjorde sig masser af tanker. Ikke for at blive klogere på sig selv. Det er ikke så vigtigt, for som han siger:

- Jeg synes, det er vigtigere at blive klogere på verden. Den verden, jeg lever i. Det samfund, vi lever i. De mennesker, vi lever sammen med. Det optager mig mere end bare at blive klogere på mig selv. Det bliver lige som lidt navlebeskuende.

Vores funktion er ikke vores identitet

Han konstaterede dog, at han ikke er noget i kraft af at være skuespiller. Det er jo bare en funktion.

- Det blev tydeligt, at vi ikke er vores funktion. Du er ikke journalist, jeg er ikke skuespiller. Du er ikke præst. Du er ikke smed. Vi er mennesker. Så jo, på den måde blev jeg klogere. Vi er ikke vores funktion. Vores funktioner er vigtige, men det er så nemt at gøre funktionen til vores identitet. Og her kunne corona et eller andet. Corona var ved Gud noget skidt, men vi skal også bruge kriser til en form for udvikling, ellers ville jeg mene, det hele ville være ligegyldigt.

- Så hvis man skal bruge det til noget konstruktivt og positivt, må det være, at det blev tydeligt, at vi egentlig ikke er så forskellige.

- Vi er ved at skabe et samfund, hvor vi igen har en stor klasseforskel, og den vokser og vokser, på trods af alle de gode intentioner mennesker i de seneste 70 år har haft om at skabe et samfund, der er mere ligeværdigt. Forskellene når højder, vi slet ikke kan overskue, og her kan en krise for en kort stund sige: "Prøv lige at stoppe op, venner! Der er ingen høj og lav. Der er ingen rig og fattig. Der er mennesker.

- Det kan vi bruge til noget, hvis vi vil. Til empati, næstekærlighed, omtanke, ydmyghed, passe på vores natur, på

Thure Lindhardt har vidst, siden han var fem år, at han ville være skuespiller, men han har faktisk i de senere år tænkt på, om han skulle være præst lige som andre i familien.

Thure Lindhardt er tilbage på scenerne efter coronapausen:
"Det er så nemt at gå tilbage til dét, man kender, men jeg har helt klart fået en ny tanke om, at dét, jeg gør, skal betyde noget".

jorden, hinanden, på vores fattige, og ikke stræbe efter alt det, som kan måles, men i stedet stræbe efter det, som ikke nødvendigvis kan måles.

Hvad er det, man jager?

For en del år siden læste Thure Lindhardt en artikel, som gjorde indtryk. Meget rige mennesker blev på deres dødsleje spurgt, hvad de fortrød allermost, og de svarede stort set alle: At jeg ikke har været nok sammen med min familie. Med dem, jeg elsker mest. Hvorfor gjorde jeg ikke flere gode ting frem for at tænke på mig, mig, mig? Historien omsatte Thure Lindhardt til en øvelse for de skuespil-elever, han underviser.

- Den har vist sig at være meget nyttig. Eleven sætter sig på en stol og får at vide, at der er et stort tag-selv-bord. Du kan vælge alt, du har lyst til. Du kan blive superstjerne og vinde to Oscars. Du kan vælge at have to koner. En lejlighed i New York. Alt. Det er virkelig en sjov leg.

- På et tidspunkt bliver der som regel stille, og jeg spørger: "Hvad vil du så nu?" Langt de fleste svarer, at de vil give. De vil sørge for, at familien har det godt. De vil give til de fattige. Og jeg spørger: "Hvorfor ikke bare begynde nu?"

- Ret tankevækkende. Den historie har også plantet sig i mig, og min egen karriere begyndte at smage anderledes. Den smagte ikke af det samme mere. Hvad er det, man jager? Det er ikke, fordi jeg ikke vil arbejde. Det er ikke fordi, jeg ikke vil have spændende opgaver. Men for hvad og for hvem?

- Det ændrede min tankegang, og det ændrede mine valg. I den grad. Der er ikke noget galt i at tjene penge. Men det skal betyde noget.

Det skal betyde noget

Helt konkret var coronapausen ikke så slem for Thure Lindhardt. Han er med egne ord privilegeret, og på det tidspunkt, da landet lukkede, var han tilmed heldig. Han skulle have deltaget i en stor tv-serie, som skulle optages i Nordirland, men den blev aflyst i november. Det betød, at han fik en pose penge som compensation, og at han pludselig havde udsigt til en del frihed hen over vinteren. Men ud over at være skuespiller har han gang i mange ting. Han er han også instruktør, foredragsholder, coach og underviser skuespil-elever, og her røg alle opgaver.

BLÅ BOG

Thure Lindhardt

46 år, uddannet skuespiller fra Skuespillerskolen ved Odense Teater, fik sit store gennembrud som autisten Brian i Kaspar Rostrups film "Her i nærheden", har senere medvirket i en række danske film og i flere internationale film bl.a. filmatiseringen af Dan Browns "Engle og dæmoner". I dag også instruktør, foredragsholder, coach og underviser af skuespil-elever. Instruktør på DR-serie, der vises i begyndelsen af 2022. Far til datteren Billie.

Nu er vi tilbage til det normale. Det helt almindelige. Eller måske en ny normal?

- Det er så nemt at gå tilbage til dét, man kender, men jeg har helt klart fået en ny tanke om, at dét, jeg gør, skal betyde noget. Jeg skal ikke arbejde for at arbejde. Man kan nemt ryge ind i det der hamsterhjul. Jeg er jo også en del af hele den vækstkultur, som vi lever i. Mere, mere, mere. Større. Større. Højere. Det præger også min branche. Det præger os alle sammen. Vi skal være tilgængelige hele tiden og hele tiden være online. Hele tiden være på. Men for hvad?

- Jeg oplever selv lige som mange af mine kolleger, at der er meget mere travlt nu end før corona. Mange aftaler er flyttet, og det er som om, det hele skal nås på én gang, og jeg kan se på mig selv, at det er usundt. Det er en usund kultur. Jeg er begyndt at sige meget mere nej. Jeg har fået et helt andet behov for stilhed.

På turné med Højsangen

Han er bl.a. på turné med Højsangen fra Bibelen. Thure Lindhardt læser hele Højsangen, mens Søren Gemmer akkompagnerer med elektronisk musik.

- Jeg synes, det er et vigtigt projekt i vor tid at udbrede de store, store tekster fra Bibelen, fordi de er eviggyldige. Hvis man ikke bare får læst et brudstykke op i en kirke, men virkelig studerer dem og får dem åbnet, så er der så stor visdom i teksterne, som kan bruges 2000 år senere. I den grad, siger Thure Lindhardt.

Duo'en har tidligere været på turné med Prædikerens Bog, og der har været stor interesse for den lyriske koncertoplevelse, men som Thure Lindhardt tør tilføje: "Det hjælper jo på det, at jeg har været på farvefjernsyn...."

- Højsangen er helt anderledes end Prædikerens Bog. Den er smuk. Det er erotik og kærlighed, som mange ikke forbinder med Bibelen. Forleden var der en kvinde, der efter forestillingen kom op og spurgte mig, hvor den tekst var fra. "Fra Bibelen", svarede jeg. Hun spurgte: "Jamen, er alt dét, du læste, fra Bibelen?" Det kunne jeg jo bekræfte, og hun fortsatte: "Jamen, STÅR det der?" Ja, det gør det.

- Den er meget specifik - og meget, meget smuk.

Hvorfor ikke præst?

De lyriske koncertoplevelser er hans eget projekt sammen med Søren Gemmer. For nogle år siden udgav han bogen "Vi ved jo hvordan det er at være menneske". Det at være menneske, meningen med livet, optager ham, og som søn af en teolog (Mogens Lindhardt, leder af Pastorseminariet) og barnebarn af P.G. Lindhardt, én af de fire berømte Århus-teologer i det 20. århundrede, er det nærliggende at spørge, hvorfor han ikke er præst.

"Hvis bibelteksterne kan åbnes, så tror jeg, de vil have en utrolig aktualitet i dag. Og de kan åbnes. De åbner sig for mig. I den grad. Men somme tider kan oversættelserne næsten stå i vejen for meningen".

- Præst?!?!

Thure Lindhardt kaster sig tilbage i stolen og griner. Sma-ger lidt på ordet. Præst! Nej, han har jo villet være skuespil-ler, siden han var fem år. Han retter sig igen op og siger:

- Jeg har faktisk tænkt lidt på dét i de senere år, men skue-spillet kan jo på mange måder det samme. Jeg går også ind og taler om kærlighed, sorg, ensomhed, håb. Jeg gør det bare via kunsten. I kunsten kan du bruge det følelses-mæssige og indlevelsen, og du har tid. Her kan vi fremføre en times højsang og ikke bare et brudstykke.

Men han er optaget af bibelteksterne, for der er så meget visdom i dem. De siger så meget om meningen med livet.

- Hvis bibelteksterne kan åbnes, så tror jeg, de vil have en utrolig aktualitet i dag. Og de kan åbnes. De åbner sig for mig. I den grad. Men somme tider kan oversættelserne næsten stå i vejen for meningen.

Thure Lindhardt dykker helt ned i teksterne, inden han skal læse dem, og da han sad fordybet i Prædikerens Bog, var der et ord, der drillede. Tomhed. Det kunne han ikke få til at hænge sammen med en tekst, der handler så meget om synet på livet. Han gravede sig helt ned i den gamle, he-bræiske tekst – og her er det meget godt at have en teolog ved hånden.

- Jeg kunne ikke se, at ordet tomhed skulle give mening. Når man går tilbage til den originale hebræiske tekst, bety-der ordet faktisk vindpust. Det er sørme noget andet.

- Det er fint, vi er her i en kort tid, men vi er her, når vi er her. Jeg vil ikke være med til at udbrede, at livet er tomt, for det er det ikke. ■

På Det Sønderjyske SøndagsAkademi kan medlemmer af menighedsråd nu uddanne sig til varetage gudstjenester. 12 deltagere fra de fire sønderjyske provstier er med på det første hold, der fik en forrygende start i Løgumkloster i september. Søndagsakademiet er indstillet til Kristelig Dagblads Initiativpris.

Når præsten bliver syg, træder lægfolket til

Skuespiller Connie Tronbjerg, til højre, var utrolig præcis i sin instruktion af deltagerne, da de øvede sig på at sige indgangsbøn eller trosbekendelse, og det viste sig igen og igen, at gentagelse fremmer præstationen.

"Tal langsommere. Prøv at overdrive laaaanngsoomheden!"

Connie Tronbjergs drøner tilbage til sin lyttepost midt i den store Løgumkloster Kirke med den enorme efterklang. Kvinden læser igen indgangsbønnen. Langsomt. Meget langsommere end første gang.

"....og bøn høre Gud....ved Jesus Kristus..... Amen".

Connie Tronbjerg vender roligt tilbage til sin "elev" og uddeler roser:

"Wow. Det var smukt. Formidlingen bliver meget tydeligere, når du taler langsomt".

Connie Tronbjerg er skuespiller ved Teatret Møllen i Haderslev, men denne lørdag er hun underviser på den første uddannelsesdag i Det Sønderjyske SøndagsAkademi. Hun har 12 elever, og de skal lære at tale, så alle kan høre det henne i kirken.

"Du skal tale højere. Du skal føle, at du råber!"

Skuespilleren marcherer ned midt i kirken for at lytte for fjerde gang til én af de få mandlige deltagere i Søndagsakademiet. Han prøver at råbe, og skuespilleren er næsten tilfreds.

”Meget bedre! Du skal øve dig i at være tryk i dét, som du synes er at råbe”.

Connie Tronbjerg sprudler af energi, og i løbet af en formiddag har alle 12 deltagere i søndagsakademiet været igennem hendes motiverende og engagerede instruktion. Nu ved de noget om, hvordan man får lagt varme, kraft og tydelighed ind, når indgangsbønnen, udgangsbønnen eller trosbekendelsen skal fremføres. Alle er blevet mærkbart løftet i deres fremtoning og læsning.

Bagerst i kirken følger domprovst Torben Hjul Andersen med og hvisker: - Jeg har den allerdybeste respekt for deltagerne og er imponeret over, hvordan de arbejder med noget af det mest sårbare – nemlig deres egen stemme.

Så forskellige folk

Normalt går de 12 deltagere til en helt almindelig gudstjeneste og er en del af menigheden, mens selve gudstjenesten er lagt tryk i hænderne på en præst. Men nu skal de 12 elever øve sig i selv at lede en menighed gennem en gudstjeneste.

De sidder alle i et menighedsråd i ét af de fire sønderjyske provstier – Sønderborg, Aabenraa, Haderslev og Tønder – og har taget imod de fire sønderjyske provstiers tilbud om at deltage i Det Sønderjyske SøndagsAkademi. I løbet af tre lørdage bliver de uddannet til at være lægmandspræster, der kan træde til i deres eget sogn eller et andet sogn, hvis præsten har fri eller pludselig bliver syg.

Det sker, at en provst kan blive ringet op en tidlig søndag morgen til beskeden om, at en præst er blevet syg. Der er to muligheder. At finde en vikar eller aflyse. Det første kan være lidt som nålen i høstakken, og det andet er ikke en særlig god løsning. Slet ikke som f.eks. den morgen, hvor en sønderjysk provst stod med en sygdomsmeddelelse fra en præst, der skulle holde to Allehelgen gudstjenester. Løsningen blev, at menighedsrådets formand og næstformand stod for gudstjenesterne. De bad Fadervor, læste navnene op og sørgede for at lede menigheden gennem salmesangen.

Reaktionen fra de to vikarer var bagefter, at det gik fint, men at det var ret grænseoverskridende at stå med det store ansvar. Den oplevelse lagde et lille frø hos de sønderjyske provster, som begyndte at tænke i uddannelse af lægmænd, der kunne forestå en gudstjeneste.

Der har faktisk engang i flere sønderjyske sogne været en tradition for lægmandsgudstjenester, men de blev

Domprovst Torben Hjul Andersen hyggede sig med at følge med, da kursisterne kom i skuespillerens kyndige hænder.

"Vi har alle fire provster været enige om, at deltagerne skulle have fra øverste hylde af undervisere, fordi de virkelig skal opleve, at det er af stor betydning for os, at de har lyst til opgaven", siger Kirsten Kruchov Sønderby.

langsomt nedlagt, fordi menigheden ofte ikke kunne høre, hvad lægmanden sagde.

Lægfolk giver flere muligheder

Men det kan de garanteret fremover, når de hører én af de 12 deltagere i det nyoprettede søndagsakademi efter undervisning af skuespiller Connie Tronbjerg. Ud over stemmetræning er der også undervisning i ritualer, salmer, kirkerummets indretning og kropssprog.

- Når man har gennemgået kursusforløbet, skal man trygt og værdigt kunne forestå en lægmandsgudstjeneste, siger provst Kirsten Kruchov Sønderby, Aabenraa Provsti og tilføjer: - Målet er ikke at skabe et nyt embede eller uddanne prædikanter. Der er heller ikke tale om ansættelser og aflønning, men om en frivillig indsats.

Ud over at træde til som vikar i egen kirke eller i andre kirker, giver det også mulighed for flere gudstjenester til normal tid i flersognspastorater, for hvis præsten har fri, er det ofte præsten fra nabosognet, der tager den tidlige

gudstjeneste. Fremover vil lægmand kunne træde til og stå for en gudstjeneste – dog uden dåb og nadver.

- Jeg håber, at lægmandspræsterne kan blive en lokal samtalepartner for præsterne i de sogne, hvor man taler om tro, indhold og gudstjeneste. At de kan være med til at styrke gudstjenestelivet, og at menigheden får en god oplevelse ved, at én af deres egne træder til, når præsten har fri eller er syg, siger Kirsten Kruchov Sønderby.

Søndagsakademiet er en sjældenhed, og derfor var Danmarks Radio inviteret med til Løgumkloster den første lørdag, holdet var samlet. Flere DR-medarbejdere sendte både til TV-Avisen, radioaviserne og P1 Morgen.

- I det hele taget har interessen været overvældende. Jeg er blevet kontaktet af folk i hele landet, bl.a. af en kvinde i København, der spurgte, hvordan hun kunne komme med på kurset, fortæller Kirsten Kruchov Sønderby og tilføjer, at flere står på venteliste for at komme med i søndagsakademiet næste år.

Efter frokost fik deltagerne et levende foredrag af sognepræst og teologisk konsulent Jørgen Demant, der gav et svar på: "Hvad er en gudstjeneste?". Deltagerne gav udtryk for stor begejstring for første dags akademioplevelse, inden turen gik tilbage til hemsogne. Som Mogens Lindberg fra Adsbøl ved Gråsten sagde på første akademidag:

- Det har været helt fantastisk at opleve det kirkerum her i Løgumkloster, og at vi er en hel flok, som har taget mod til os for at være med. Og så er det altid fedt at møde nogen, som er så engagerede og hviler i deres fag – om det er provsterne eller skuespilleren.

Det Sønderjyske SøndagsAkademi

Akademiet er etableret af de fire sønderjyske provstier, Aabenraa, Sønderborg, Tønder og Haderslev. Stiftsrådet i Haderslev Stift har bevilliget 165.000 kroner til projektet i perioden 2021-2023, lige som Ribe Stift også bidrager økonomisk.

Det lokale menighedsråd udpeger de personer, som de gerne vil sende på søndagsakademiet. Akademiet består af tre undervisningsdage, hvor en del af undervisningen foregår i Løgumkloster, en anden del ude i lokale kirker.

Det første hold af lægmandsprædikanter afslutter forløbet næste sommer.

Alt ved en gudstjeneste er hammerspændende

Mogens Lindberg, Adsbøl, pædagog, suppleant til menighedsrådet for Gråsten-Adsbøl Pastorat:

Jeg syntes, det lød helt vildt spændende, da det på et menighedsrådsmøde blev nævnt, at der var mulighed for at uddanne sig til at varetage lægmandsgudstjenester. Jeg har hele mit liv arbejdet med formidling både ift. børn og forældre. Og så synes jeg, at alt omkring en gudstjeneste er hammerspændende. Dét at forholde sig til en tekst og at høre en præsts udlægning for bagefter at reflektere over den.

Jeg kan godt forestille mig, at jeg kunne komme til at bruge det. Vi har ikke gudstjeneste hver søndag i Adsbøl Kirke. Jeg er i øjeblikket ikke særlig aktiv som kirkegænger, for jeg kom væk fra det i forbindelse med nyt job, men jeg elsker fællesskabet. For mig er folkekirken et fællesskab. Lige som jeg elsker dåben – at man præsenterer barnet for menigheden.

Ja, jeg er lige nødt til at fortælle, at min kone blev døbt for et par år siden. Min niece i København havde spurgt mig, om jeg ville stå fadder, og da vi kom til kirken på Nørrebro, var min kone vips væk. Lidt efter kom min kone ind bærende på barnet, og da dåben skulle begynde, sagde præsten, at der i dag var to, der skulle døbes. Den ene var min kone, og hun havde ikke sagt en lyd til mig. Ja, nu får jeg tårer i øjnene. Det var så stærkt, så stærkt.

Det var spændende at være vikar for præsten

Trine Bjerg Ørom, 40 år, jordemoder, formand for menighedsrådet i Øster Løgum:

Jeg synes, tilblivelsen af en gudstjeneste er spændende, og at præstegerningen i det hele taget er interessant. I virkeligheden er der mange paralleller til mit liv som jordemor og mor med de sorger og glæder, jeg møder, og jeg synes, at det kunne være interessant at dykke ned i gudstjenesten.

Da jeg kom i dag, tænkte jeg, at det mest var for at få en personlig berigelse, men jeg fik faktisk lov at snuse til at have ansvaret for en gudstjeneste i vinter, da jeg med kort varsel måtte træde til som stand-in for vores præst.

Det var ikke en højmesse, men en syng-julen-ind-gudstjeneste, hvor jeg skulle lede menigheden gennem gudstjenesten, men det var spændende at tale til en menighed og få bredt de ord, som ligger mig på hjerte, ud til andre. Den dag tænkte jeg faktisk, at det ville jeg gerne snuse lidt mere til.

Jeg står også i den situation, at jeg måske ikke kan blive ved med at arbejde som jordemoder på fuld tid på grund af sygdom. Jeg har sklerose, og derfor skal jeg prøve at forestille mig, hvor jeg kan bruge mine evner på andre måder, og her er søndagsakademiet et frø i den proces. Og ja, jeg kunne godt forestille mig at træde til – også i andre kirker. ■

Mange vil meget gerne sætte deres helt personlige og særlige præg på brylluppet eller begravelsen, men det ender næsten altid tæt på det helt almindelige. De individuelle ønsker betyder alligevel nye vilkår for præsterne, ifølge teolog Kirstine Helbo Johansen.

"Plejer" skal passe lige præcis til os

Hvordan gør vi vores bryllup til noget helt særligt? Skal vi vies i haven? Eller skal vi tage til Las Vegas? Mange kommende brudepar gør sig en del overvejelser om deres forestående bryllup, men når det kommer til stykket, så havner de faktisk ved det almindelige. Jo, jo, det kan godt være, at de hyrer en operasanger eller går sammen ud af kirken til rockrytmer, men det handler for det meste om personlige tilføjelser til det helt almindelige bryllupsritual.

Det samme gælder begravelser. Her er det faktisk kun jordpåkastelsen, der ligger fast som ritual, og der er flere muligheder for at gøre det anderledes. Og jo, børn eller børnebørn har måske tegnet på kisten. Eller der ligger en kasket eller et billede af afdøde på kisten. Men i bund grund er begravelserne, som de er flest.

Det viser et studie, som Kirstine Helboe Johansen, teolog, ph.d. og leder af Teologi på Aarhus Universitet, har foretaget på baggrund af to undersøgelser, hun har deltaget i. Den ene undersøgelse handlede om vielser, og den anden var et kollektivt forskningsprojekt med FUV, hvor begravelserne var en del af forskningen.

- Vi taler meget om forandringer og individualisering, og om at folk vil vælge selv, men når man vælger selv, så er det tit inden for et forholdsvist smalt felt af variationsmuligheder. Det er ikke sådan, at man vender det hele på hovedet, siger Kirstine Helboe Johansen.

I hendes bryllupsstudie, hvor hun interviewede 13 par, var mange af brudeparrene optagede af, hvad "plejer" er.

- Man ville gerne have et bryllup, sådan som et bryllup skal være, og mange af dem havde spurgt præsten, hvad der er normen. Samtidig har de et ønske om, at "plejer" skal passe til os. Det kunne være en sang, parret havde et fælles forhold til eller et ønske om at hyre en operasanger. Måske vil de gå ud af kirken til rytmisk musik.

- Men selv dem, der gjorde sig meget umage med at ville vælge selv – ja, de valgte dét, som man plejer. Nogle betonedede stærkere end andre, at de selv ville vælge, men det var mere betoningen af det, der fyldte, end det ritual, der kom ud af det i sidste ende, siger Kirstine Helboe Johansen.

Det skal give mening

Spørgsmålet er så, hvorfor "plejer" står så stærkt, når de individualistiske ønsker fylder så meget. Ifølge Kirstine Helboe Johansen handler det for en del om at vise, at nu er de så de voksne, der godt kan tage traditionen på sig. Nu kan de godt træde ind og være den ansvarlige generation. Ønsket om, at brylluppet skal være noget særligt, der passer lige til os og vore ønsker, er reelt nok. Der er ganske enkelt et ønske om, at brylluppet skal være autentisk. Det skal samtidig give mening. Det er ikke sikkert, at brudeparrene har en fasttømret opfattelse af, hvad der giver mening, men de henvender sig til kirken, for derhenne kan de dét der med at finde en mening.

- Der er en ide om samskabelse. Nu går vi ind i kirken, taler med præsten, og vi får sammen bygget et bryllup op,

"Vilkårene for præster er de samme som for lærere og læger som følge af traditionstab. Præsten anerkendes for sine teologiske kompetencer, men folk kommer samtidig med egne ønsker til, hvordan et bryllup eller en begravelse skal være", siger teolog Kirstine Helboe Johansen.

Selv dem, der gjorde sig meget umage med at ville vælge selv – ja, de valgte dét, som man plejer.

Kirstine Helboe Johansen

hvor vi føler os hjemme. De søger en mening, og kirken er et rum, hvor der er mulighed for at skabe mening. At det drejer sig om mere. At se hinanden, at være sammen i tykt og tyndt.

- Brudeparret ønsker sammen med præsten at skabe en meningsfyldt handling, og derfor er det ikke helt lige meget, at man gerne vil gå ud til rytmisk musik. Det er jo et forsøg på at skabe en mening for os, siger Kirstine Helboe Johansen.

Hun ser de samme ønsker om at skabe mening, når det gælder både konfirmation og begravelser.

- Ved begravelser er man også begyndt at se, at artefakter dukker op i form af f.eks. en kasket eller et billede af afdøde på kisten, og man er også begyndt at arbejde med aktørdelen, hvor nogle af de efterladte ønsker at sige noget i kirken. De vil ikke vente til kroen.

Andre vilkår for præsten

Det er åbenlyst, at præsten har fået andre vilkår at arbejde under, når der skal planlægges et bryllup eller en begravelse. Præsten kan ikke bare bruge en vielsesteologi, som hun eller han har gennemtænkt og kan stå inde for, og så siger brudeparret ja og amen til det.

- Hvis jeg skal op på den store klinge, så kræver det, at præsten tænker vielsesteologien som en kollektiv proces. Præsten skal kunne lave et teologisk møde med de mennesker, der kommer ind i kirken med vielsen som anledning. En ung præst har sagt det meget smukt: "Det er min opgave at se, hvordan jeg kan sige noget evangelisk ind i deres liv", siger Kirstine Helboe og fortsætter:

- Hun skal finde ud af, hvordan hun kan sørge for, at det gode budskab bliver de her mennesker til del i den livssituation, som de står i. Det betyder, at man ikke altid på forhånd kan vide, at det er lige de her tre salmer, som er gode. Det drejer sig i stedet om at lytte sig ind på, hvorfor det f.eks. er så altafgørende for dem med denne her operasanger. Hvad siger det dem? Og hvad er det gode budskab til dem på en måde, hvor de kan høre det, fordi de føler sig set. Og hørt. ■

Sjælesorg er en helt almindelig del af præsternes arbejde, men er det almindeligt for folk at opsøge præsten, når livet klemmer? Sognepræst Elin Skoven har lige siden, hun studerede, været optaget af at lytte og lindre.

Større åbenhed for sjælesorg

Mange har siddet i Elin Skovens stue med front mod maleriet "Tornekroning" af Maja Lisa Engelhardt. Måske har de været overvældede over, at det er så stort. Måske har de bidt mærke i, at maleriet går fra sort og dystert mod klare farver. Samme vej, som sjælesorgssamtalen gerne skulle følge. Eller måske har den, der har bedt om en samtale, været så optaget af dét, som tyngede, at der slet ikke er øje for andet.

Over for dem sidder Elin Skoven, sognepræst i godt 30 år i Christianskirken i Fredericia og sjælesørger i lige så mange år. Sjælesorg har optaget hende lige siden, hun som teologistuderende på Aarhus Universitet skrev om emnet.

Tålmodigt byder hun sin gæst ind til samtale ved at spørge: "Hvad skal vi tale om?" Hun lytter til svaret og mindes gerne, da praktikpræst Broder Wandahl fra Aarhus Domkirke lærte hende, at man som sjælesørger skal holde sin mund. Eller som Broder Wandahl sagde: "Punkt 1, Elin: Hold din kæft!"

- Dét råd har jeg aldrig glemt, for når du sidder i en sjælesorgssamtale, findes der ikke et bedre råd, og det er faktisk sværere, end man tror. Som præst taler man meget i andre sammenhænge, men her skal man stille om og lytte og tie, siger Elin Skoven.

Senere har hun lært sig yderligere to grundregler for den gode samtale. Det ene er nødvendigheden af at forholde os til virkeligheden. For hvor vil personen gerne hen?

- Langt de fleste ved godt, hvor de vil hen, når de kommer, og når de er i en situation, de ikke bryder sig om. Jeg skal ikke give svaret. Dét kender de selv.

Det tredje pejlemærke handler om at kende sine begrænsninger.

- Jeg er bl.a. inspireret af min kollega og tidligere sygehuspræst Preben Kok, som er optaget af, at vi ikke skal bøvle

med noget, vi ikke har magt over. Ofte kæmper vi med noget, fordi vi tror, vi kan og skal mere, end der er i vores magt at kunne gøre. Det giver en forvirring, når vi selv vil agere Vorherre, i stedet for at erkende, at det her kan jeg ikke gøre noget ved – så hvad med lige at tale med Vorherre om det?

Dertil kommer tavshedspligten. Den er altafgørende for, at enhver kan have tillid til præsten før, under og efter sjælesorgssamtalen.

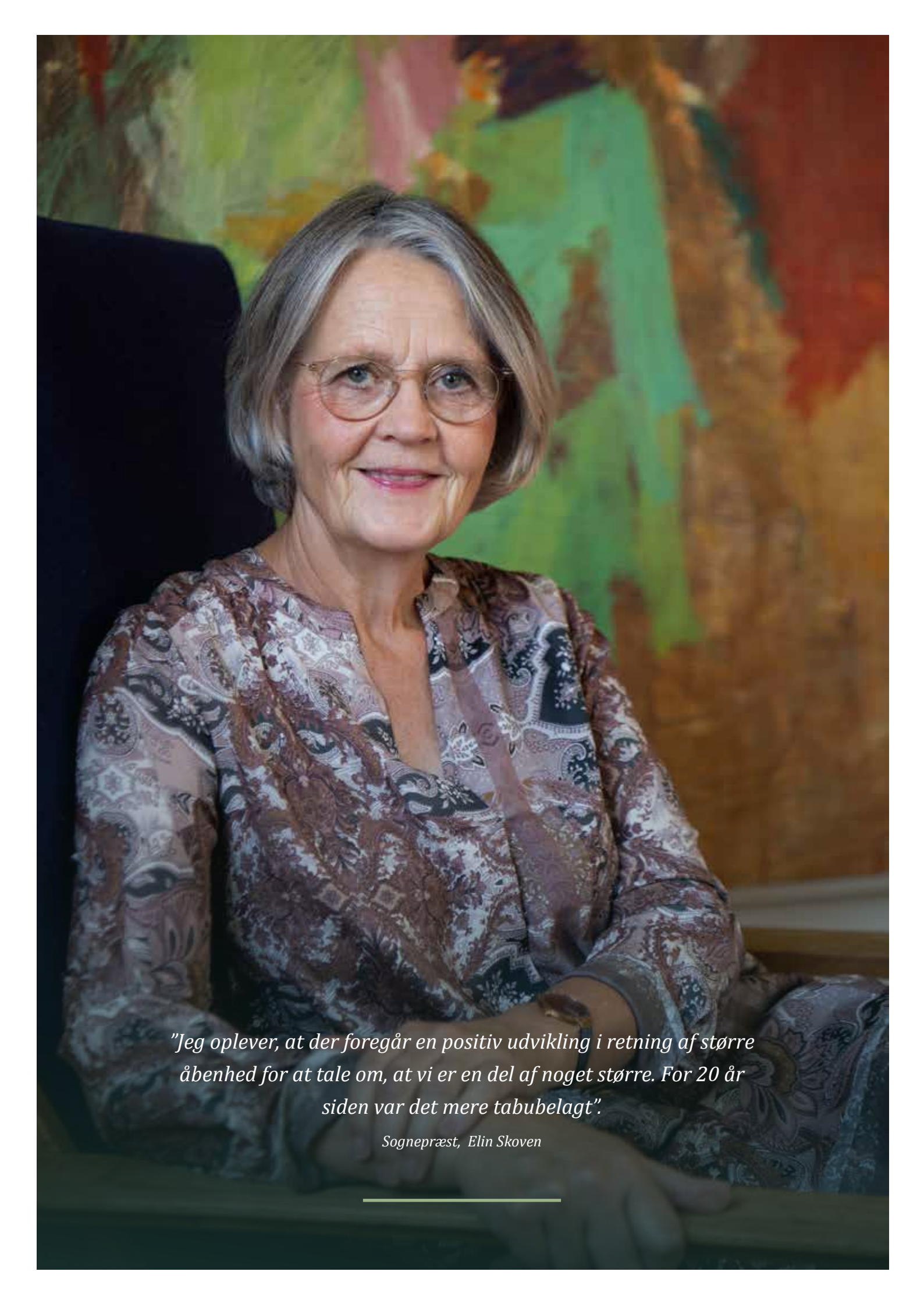
At formulere en bøn

Hvis Elin Skoven fornemmer, at der kan være brug for at bede en bøn, foreslår hun det.

- Jeg går forsigtigt frem. Vi kan f.eks. tage én af bønnerne i salmebogen, som jeg altid har hos mig under en samtale, men jeg kan også foreslå, at vi formulerer en bøn i fællesskab.

- Jeg hjælper med at formulere den, og jeg vil ikke sige, at det nogensinde er nemt for mig. Det kan tværtimod være lidt blufærdigt at få bragt på bane. Det kan lyde som om, at "hun nu lige trækker Gudskortet", men sådan er det jo ikke. Åndelighed kan ikke bruges til noget, hvis vi trækker det op af hatten. Der er noget på spil for alle, når vi er nået dertil, at vi kan bede en bøn sammen. Og jeg må sige, at det altid bliver godt modtaget.

- Måske fordi bønnens vej slet ikke er så mystisk. At henvende sig til Gud i bøn er meget enkelt. For det er her, hvor Gud tager noget tungt fra vore skuldre. Noget, som vi ikke selv kan klare. Det er stort at få lov at formidle, at vi har den mulighed, at vi som små mennesker ikke skal bære alt på vore skuldre eller samvittighed. Dét at vide, at vi er båret af noget større. Jeg mener, det er hele kristendommens kerne og sjælesorgens pointe.

A portrait of an elderly woman with short, wavy grey hair and glasses. She is wearing a patterned blouse with a mix of brown, white, and blue tones. She is seated and looking directly at the camera with a gentle smile. The background is a blurred abstract painting with warm colors like green, yellow, and red.

*"Jeg oplever, at der foregår en positiv udvikling i retning af større
åbenhed for at tale om, at vi er en del af noget større. For 20 år
siden var det mere tabubelagt".*

Sognepræst, Elin Skoven

For Elin Skoven er det vigtigt at vise nærvær og tage det menneske, hun sidder med, alvorligt. Samtidig kan hun godt bruge humoren i en samtale.

- Pointen er i første omgang at komme helt ind til kernen af det, der tynger. Måske ved at se det hele fra en anden vinkel. At få vedkommende til at se sig selv udefra. Jeg forsøger at hjælpe med at bringe personen til en erkendelse eller til at blive aflastet. Det kan være, at personen skal erkende, at jeg efter 17 år ikke kan kæmpe mere. For nogle er det en befrielse blot at sige det højt. At jeg ikke magter det mere.

- Måske mærker man, at man er vred på Gud. Hvorfor skal det gøre så ondt? Det er svært at svare på, hvorfor vrede hjælper nogen, men jeg kan se, at det kan føre til lettelse. Det stopper selvfølgelig ikke med vreden, men det er et skridt på vejen til noget andet.

For Elin Skoven er sjælesorg en helt almindelig del af hendes arbejde, men er det også helt almindeligt for folk at søge præsten, når livet klemmer?

- For nogen er det. Andre kunne ikke drømme om at opsøge en præst, og sådan må det være. Kristendom er i sit væsen frivillig, og det må sjælesorg naturligvis også være. Og så findes sjælesorg jo på mange niveauer. Et smil på rette tid og sted, kan også være sjælesorg. Det er ikke kun præsten, der kan udøve omsorg.

Vi tør tale om tro

Elin Skoven har haft sjælesorgssamtale mange forskellige steder. Undervejs på en skovsti. Uden for Rema 1000 ved lukketid. Eller på personens hjemmebane.

- Jeg oplever, at der foregår en positiv udvikling i retning af større åbenhed for at tale om, at vi er en del af noget større.

Sjælesorg

Sjælesorg. Det kunne lyde som om, at det handler om sorg. Det gør det også, men det kan handle om meget andet som f.eks. tro, tvivl, skam, skyld, forventninger, er jeg god nok som menneske.

Sjælesorg er omsorg for menneskesjælen. Præsten yder sjælesorg ved at lytte og gennem sin medmenneskelighed. Sjælesorg er oversat fra tysk, hvor det hedder Seelsorge. Alle kan opsøge præsten.

Elin Skoven synes, det er helt fantastisk at hjælpe mennesker gennem sjælesorg, og det glæder hende hver gang, hun ser, et menneske ranke ryggen, når de går ud ad hendes dør. Det hænder også, at der ligger en lille hilsen i postkassen med "tak for snakken".

For 20 år siden var det mere tabubelagt. Det har ændret sig. Lyt blot til p1's programmer, hvor den ene udsendelse efter den anden handler om tro og erfaringer med tro, eller mangel på samme.

- For nylig kom der en kvinde til mig, som ikke kunne finde ud af, om hun var troende? Hun ville gerne undersøge sammen med mig, om hun overhovedet var forankret i en slags åndelighed? Det viste sig, at troen og håbet også i hendes liv lå imellem linjerne og i hjertet. Det var bare aldrig blevet bevidstgjort eller italesat. Vi snakkede bl.a. om, hvad hendes dåb betyder, og jeg tror, at det var en befrielse for hende at blive afklaret, så hun for første gang i en alder af 45 kunne sige: "Ja, jeg er faktisk et kristent, troende menneske".

Emnerne, der tales om i sjælesorgssamtalerne, har til dels ændret sig i Elin Skovens 30 år som præst. Jo, det er stadig

de eviggyldige emner som f.eks. skam, skyld, grænsesætning, tro, tvivl, forventning, tab, som vi mennesker tumler med, men der er et emne, der fylder mere. Identitet.

- Spørgsmål om identitet har fået meget mere plads de seneste ti år. Hvem er jeg? Er jeg god nok? Lever jeg op til alle kravene? Denne her utilstrækkelighedsfølelse fylder meget hos os. Det talte vi ikke så meget om tidligere, men nu tør vi godt.

- Jeg tror, det er nødvendigt at tale om, især når man er nået til et nulpunkt i sit liv, men måske taler vi for meget om det. Måske skulle vi tale mere om dét, som er uden for os selv. Måske skulle vi glemme os selv en gang i mellem og i stedet fortabe os i en samtale. ■

Taulov Kirkes Pigechor synger med til alle gudstjenester, og koret er så populært, at pigerne bliver ved med at synge, også når de er over 20 år. Menighedsrådet har valgt at satse på koret med både individuel sangtræning og støtte til rejser.

Når et kor løfter salmesangen

Hvad skete der lige der?!?

Korleder Dorthe Gade øver en lidt alternativ opførelse af "Dejlig er jorden" med pigechoret i Taulov Kirke. Sangerne indleder sangen hver for sig, helt tilfældigt, og på et tidspunkt beder Dorthe Gade om at få en overstemme på.

Og så lyder der en stemme, der får hårene til at rejse sig. Så smuk og så ren og så skær.

Det er ligesom, når man sidder i kirken til en helt almindelig gudstjeneste, og kirkechoret synger med. Om det er børnekor, pigechor eller drengekor. Så løfter deres sang hele sangoplevelsen. Præcis som den sopran, der lige lagde en overstemme ind over "Dejlig er jorden".

Pigechoret øver en ny måde at fremføre "Dejlig er jorden" på.

Foto: Jonas Ahlstrøm

Pigechoret i Taulov Kirke synger med til hver gudstjeneste. De synger med på salmerne, og de synger under nadveren. Enkelte gange har de et korindslag, og i december giver de julekoncert for en propfyldt kirke.

- Somme tider lægger vi overstemmer på under salmesangen, og når det lykkes, så nyder både kirkegængere og pigerne det. Et kor er en fantastisk gave. De bidrager til livet i kirken. De indgår i et fællesskab, som de nyder, og

de opøver også en form for disciplin, og samtidig bliver de fortrolige med gudstjenesten.

- De er jo fremtidens menighedsråd, kirkesangere, præster og organister, siger korleder og organist Dorthe Gade, som også underviser tre af sine korpiger i orgelspil.

Pigerne bliver ved i koret

Taulov Kirke har to kor. Et børnekor, hvor sangerne er fra 3. og 4. klasse, og et pigekor, hvor medlemmerne er fra 5. klasse og op i 20'erne. Pigerne i Taulov slipper nemlig ikke så let kirkekolet, for som Line Wulff Krüger Hansen, 22 år, siger, så har hun svært ved at finde et kor, der i niveau kan matche Taulov Kirkes Pigekor og Dorthe Gades korledelse.

Korene øver hver onsdag i sognehuset, hvor de har deres eget øvelokale, og det er ikke bare noget med at sidde på en stol og synge med på korlederens forslag. Nej, det er op at stå og at danne rundkreds og også at stå på ét ben, mens der synges. Der er masser af bevægelse.

Dorthe Gade har været organist og korleder i 17 år i Taulov Kirke. Hun er uddannet klarinettist og senere organist, og da de kom til kordelen på Kirkemusikskolen, var hun bare helt sikker på, at det der med kor ikke var noget for hende. Nu fylder det faktisk det meste af hendes arbejde, og hun elsker det.

- Når en pige, som ikke synger helt rent, kommer med i koret, er det så stort at opleve den dag, hun synger smukt og rent. Så får man gåsehud, smiler korlederen.

Massiv støtte fra menighedsråd

Taulov Menighedsråd har også valgt at støtte kirkekorene massivt. Kirkesanger Louise Hvilborg, som er uddannet sangpædagog, kommer flere gange om året og giver individuel sangcoaching til kormedlemmerne – både i børnekolet og pigekoret.

Dertil kommer rejserne. Taulov Pigekor har siden 2012 været på rejse hvert andet år. Turen gik første gang til Ukraine, og siden har koret været i Island, Irland, Belgien og Skotland. Corona har udsat turen til Færøerne til næste år.

- Vi giver koncerter og synger sammen med andre kor. Vi oplever andre kulturer og andre kirker, og det har været en fantastisk oplevelse hver gang. Rejserne betyder meget for korene, og de synger bedre, når vi kommer hjem, konstaterer Dorthe Gade.

Hun fortsætter dagens øvetimer med sin anerkendende tilgang, og da pigekoret synger "Salig" med melodi af Teitur og tekst af Dy Plambeck rejser hårene sig igen...

Du er en af mange

Du er en som ingen andre... ■

Ro og glæde ved at synge i kor

Line Wulff Krüger Hansen, 22 år, pædagogstuderende:

- Det er hyggeligt og sjovt at synge med i pigekoret. Det giver mening, ro og glæde. Jeg skulle i begyndelsen vænne mig til alt det kirkelige, men nu kan jeg li' salmerne og gudstjenesten. Det giver ro og er rart at være samlet.

- Jeg har været med i ni år og med på alle rejserne, og det har været helt fantastisk. Vi møder en anden kultur og kommer hjem med et nyt fællesskab.

Line er formand for korrådet, som står for flere arrangementer for pigekoret bl.a. hygge med julebagning i sognehuset. Derudover er hun kirkesanger i Herslev Kirke.

Godt sammenhold

Freja Bork Sølvhøj Germansen, 12 år:

- Jeg har været med i to år, fordi jeg gerne ville lære at synge, og jeg var først med i børnekolet. Jeg synes, det er hyggeligt. Man får nye venskaber, og man lærer mange forskellige sange.

- Jeg synes også, det er rart at synge for andre om søndagen og at synge det, man har lært.

- Det er rart, at Dorthe hjælper, hvis der er noget, som man ikke forstår.

- Vi har et godt sammenhold, og vi griner meget i pauserne.

Fire piger i alderen 11 til 14 år har blikket stift rettet mod noder, tangenter og fødder, når de øver sig i at spille på orgel. Organist Lasse Meyer Sørensen har siden foråret 2021 undervist orgelspiller i Gram og Fole kirker.

Fed følelse at styre et orgel

De øver noder og deler brøker, mens de bider lidt i blyanterne. Lasse spørger til takterne, og pigerne svarer efter nogen betænkningstid.

- Det er lige som matematik, lyder det opmuntrende fra Lasse Meyer Sørensen, organist ved Gram og Fole kirker.

- Ja, Lasse, men vi har altså fri nu. Vi har ikke matematik, sukker Kia Hauritz.

Så snart alle brøker og takter er knækket, sætter Mie Møenbo sig over til orglet i Gram Kirke. Nu taler de fire orgelspiller helt selvfølgeligt om "bornholmerfærge" og "fiskekutter", som er øgenavne på nogle af orglets lyde, mens Mie forsigtigt sætter fingrene til tangenterne, mens hun holder øje med fødderne, der også skal spille med.

Mie Møenbo har faktisk kun spillet siden maj, og det er ret imponerende, at hun allerede kan få en fin melodi ud af orglets ca. 1.100 fløjter. Hun har i forsommeren sammen med Kia Hauritz og Bjørk Borg i Gram allerede medvirket ved den første gudstjeneste, og nok var hænderne svedige, men det gik faktisk godt. Ifølge organisten gik det så godt, at:

- Jeres forældre var pavestolte.

Succes slår ringe

Mie Møenbo, Kia Hauritz, Bjørk Borg og Victoria Dinesen er med i kirkekorene ved de to kirker og havde et ønske om at spille klaver. Derfor blev de straks interesserede, da deres korleder, organist Lasse Meyer Sørensen, prikkede dem og spurgte, om de havde lyst til at gå til orgelundervisning. Det havde de.

Domorganist Henrik Skærbæk Jespersen fik for nogle år siden stor succes med sit projekt Orgeldrengene, hvor han underviste drenge i orgelspil. Projektet har nu slået ringe i vandet, for stiftsrådet besluttede at støtte flere orgelspireprojekter, ét i hvert provsti. Nu er projektet udvidet, således at der er plads til to orgelspireprojekter i provstierne. Stifts-

rådet vil med sin støtte gerne skubbe til en fødekæde af organister for at sikre, at der i fremtiden kan være orgelspil i kirkerne.

- Vi kan jo konstatere, at det kan være meget vanskeligt at få organister, og vi vil fra stiftsrådets side gerne skabe mere interesse for orgelspillet med dette tilbud til børn. Vi kan jo se, at Orgeldrengene allerede bliver brugt som afløsere rundt omkring, siger formand for stiftsrådet, Per Søgaard.

Organist Lasse Meyer Sørensen sagde straks ja til at være med, da han blev spurgt.

- Jeg fik en dag mail fra biskoppen, hvor Marianne Christiansen ville høre, om jeg havde lyst til at indgå i projektet med orgelspiller. Jeg blev meget, meget glad for at kunne bruge en del af min tid på at undervise. Jeg har tidligere undervist i trompet på musikskolen og været orkesterdirigent, siger Lasse Meyer Sørensen, der selv er pianistuddannet.

Han er begejstret for projektet på flere måder.

- For det første er det fedt at få et musikundervisningsstilbud ud til yderområderne. Der er ganske lidt samspil her i Gram, og ellers skal børnene helt til Haderslev. Derfor er der også rigtig god opbakning til korene i Gram og Fole, for det er et af de få musiktilbud i området.

- For det andet er det fedt, at unge mennesker får kendskab til et kirkeorgel. Jeg rekrutterer de fleste fra kirkekoret. De kender kirken, rummet og gudstjenestens forløb, men det er noget særligt at få lov at sidde på bænken og få ejerskabet over instrumentet.

Sjovt frem for koncerter

Haderslev Stift står bag orgelspireprojektet, men det er op til de enkelte undervisere at tilrettelægge forløbet.

- For nogle handler det om, at eleverne skal være så gode, at de kan spille koncerter. For mig er det mere processen, og at de får en fed oplevelse. Selvfølgelig har jeg en for-

Orgelspirer i stiftet

Det begyndte med orgeldrengene i Haderslev Domkirke. Nu er der orgelspireprojekter rundt i alle provstier i Haderslev Stift. Målet er skærpe interessen for orgelspil for de helt unge med mulighed for, at nogle allerede som unge kan træde til ved gudstjenester.

Orgelspireprojektet slutter 2023. Herefter er der håb om, at menighedsråd vil overtage forløbene. I dag betaler stiftet for organisternes orgelundervisning i de op til 30 lektioner.

Efter ca. et år som orgelspire kan eleverne fortsætte på musikskolen (hvor organisten typisk vil undervise) eller gå videre til kirkemusikskolen.

Glæde og koncentration lyser ud af Mie, som har sat sig til orglet for at spille et lille præludium med hænder og fødder.

ventning om, at de øver sig, men for mig er det vigtigst, at de får en succesoplevelse.

Ingen tvivl om, at pigerne synes, det er sjovt at gå til orgel. Der er godt nok meget at se til med tre rækker noder – til højre og venstre hånd og til fødderne. Som Bjørk siger:

- Nogle gange er der meget at holde styr på, men det er en fed følelse at kunne styre sådan et stort instrument.

Kia synes også, det er lidt blæret at kunne spille på orgel. Ja, hvad siger kammeraterne egentlig? Det svar er rimelig enkelt:

- De spørger, hvordan man egentlig gør, om ikke det er svært, dét med fødderne, siger Kia.

- De synes, det er sejt, siger Bjørk. ■

Graverne har en vigtig funktion som sjælesørgere, når de møder mennesker i sorg. Asger Munkholm, graver ved Tørring og tre andre kirker, tager sig altid god tid til at tale med de efterladte. "Døden er ikke et tabu for mig".

Graveren gør en forskel

"Jeg vil gerne, at de får et naturligt forhold til døden. Døden er ikke et tabu for mig, men det er det stadig for mange", siger graver Asger Munkholm, der her får en snak med Dorte. Foto: Jonas Ahlstrøm

"Da vi satte urnen ned, havde han pyntet så fint rundt om urnehullet, og han spurgte børnebørnene, om de ville være med til at dække farfars urne. Han havde små skovle med, og de hjalp ham med at kaste jord på, og det snakker de om endnu. Forleden var de to yngste gået ind over kirkegården på vej til skole, og de havde mødt Asger og fået en snak med ham".

Marit Olesen, der mistede sin mand i 2020

Asger Munkholm er kendt som en betænksom graver, der altid tager sig tid til at tale med folk på kirkegården, og

som også har gjort sig mange overvejelser om en urnenedsættelse.

- Jamen, jeg gør altid meget ud af det, når urnen skal sættes ned, for det skal ikke bare været et hul. Der skal være pyntet med grønt og blomster rundt om hullet. Jeg spørger også altid på forhånd, om der er børn med, når urnen skal sættes ned, for så har jeg små skovle med, og jeg må indrømme, det er en succes.

- Jeg vil gerne, at de får et naturligt forhold til døden. Døden er ikke et tabu for mig, men det er det stadig for mange. Når man nævner ordet død, uh, så vil de ikke snakke mere om det.

Asger Munkholm har i 14 år arbejdet på en kirkegård. De sidste fire år har han arbejdet på de fire kirkegårde ved

kirkerne i Tørring, Hammer, Åle og Linnerup, og sidste år blev han ansat som graver. Han vidste godt nok ikke lige, om han ville søge stillingen.

- Arh, nu havde jeg i flere år været lige med kollegerne, og skulle jeg så pludselig til at være deres leder? Og jeg var også blevet 65 år. Såhhhh... siger Asger.

Han endte alligevel med at søge i sidste øjeblik, skubbet af utallige opfordringer. Formentlig fordi de vidste, at han går op i sit job.

- Jamen, man skal kun arbejde på en kirkegård, fordi man brænder for det, siger han.

Og nok også, fordi han allerede havde et ry for at være godt at snakke med.

- Jeg har altid fået at vide, at jeg snakker meget.... Men jeg kan også godt li' at snakke med folk på kirkegården, siger Asger Munkholm, der var landmand på fuld tid, til han fyldte 51 år. Han bor stadig på gården, mens sønnen driver jorden.

For Asger Munkholm er det en helt almindelig del af arbejdet at tale med folk før, under og efter en bisættelse eller begravelse, og han har lige som sine kolleger på alle andre kirkegårde en rolle som sjælesørger. Det tænker andre ikke over i hverdagen, men for dem, der har mistet, bliver det pludselig tydeligt, hvad en graver kan betyde. Asger Munkholm inviterer altid de pårørende med ind i kirken, når de kommer for at kigge på gravsted.

- Jeg gennemgår hele forløbet med dem i detaljer, inde i kirken og til vi er helt ude ved graven eller rustvognen, og jeg føler, at det kan være med til at give dem en god oplevelse. Bagefter går vi ud og kigger på gravsted.

"Jeg kendte ham ikke, før min mand døde. Det var første gang, jeg mødte ham. Asger er fantastisk at snakke med. Hans stille og rolige måde. Han virker meget kompetent og er utrolig omsorgsfuld, og så har han humor. Det behøver jo heller ikke være så trist hver gang".

Marit Olesen, Tørring

Når de efterladte senere kommer på kirkegården for at besøge gravstedet, får de sig ofte en snak med Asger Munkholm.

- Mange har virkelig brug for at snakke om, hvordan det går i hverdagen. Jeg kan ofte fornemme, hvad de gerne vil tale

Asger Munkholm og de fem medarbejdere på de fire kirkegårde, de passer, tager sig tid til at tale med efterladte. Det skal der være plads til. Foto: Jonas Ahlstrøm

om, og hvis de kommer ind på, hvor hårdt det er at miste, så snakker vi om det.

- Jeg kigger aldrig på klokken. Det ta'r den tid, det skal ta'. Jeg kan jo ikke sige, at du kan komme igen i morgen, siger Asger Munkholm. De fem medarbejdere på de fire kirkegårde har samme tilgang til at tale med efterladte.

"Jeg kommer hver uge på kirkegården. Somme tider flere gange. Han spørger mig gerne, hvordan det går, når jeg møder ham, og jeg tør godt sige, hvordan jeg har det, og så får vi en snak om det. Det er som om, man kommer af med noget ved at tale med én, som har tid til at lytte. Så jeg har det egentlig godt, når jeg går derfra".

Marit Olesen. ■

De to præster ved Nørremarkskirken i Vejle har de seneste to år holdt gudstjenester, som er målrettet dementsramte. Med musik, tegn og mange gentagelser.

Gentagelser for tryghedens skyld

Deltagerne i dagens gudstjeneste lyser op, så snart vi begynder at synge. Min sidemand Rita kan alle vers, mens andre synger et par linjer og nynner med på resten.

- Det var da hyggeligt, udbryder Gerda, da sognepræst Mads Djernes har sagt tak for i dag. Hun har smilende fulgt med, når hun ikke har nusset og talt med sit lille tøjdyr.

Vi er til en ualmindelig gudstjeneste på Plejecenter Kløverhaven i Vejle, et plejecenter for demensramte. Men ikke mere ualmindelig, end at mange af elementerne er genkendelige fra en helt almindelig gudstjeneste. Trosbeken-
delsen understøttes dog af tegn, vi holder i hånd hele vejen rundt i kredsen, da vi beder Fadervor, og postludiet suppleres af præstens sæbebobler, ene og alene for syns skyld.

- Nej, hvor er de flotte, siger Gerda.

Efter en periode med helt almindelige gudstjenester besluttede sognepræst Mads Djernes og hans kollega Tove

Bjørn Jensen, begge Nørremarkskirken i Vejle, at gå nye veje.

- Vi kunne mærke, at vi ikke rigtigt fangede dem, og vi besluttede, at vi gerne ville prøve en form, som vi håber giver bedre mening for de demensramte, siger Mads Djernes.

Det genkendelige

Nu har de fundet en form, hvor de tager udgangspunkt i det sanselige, og som bygger på det genkendelige for tryghedens skyld.

Præsten er i præstekjole. Første vers af en salme synges tre gange. Under en af salmerne holder deltagerne hinanden i hånden, som i dag, da vi synger "Nu titte til hinanden". Deltagerne får noget at røre ved, som passer til dagens gudstjeneste. I dag får de et stykke æble, fordi det passer til høsttiden. Til påske er det f.eks. et lille trækors.

Det motoriske har også en plads i gudstjenesten. I dag klapper vi i hænderne og på lårene i takt med "Nu falmer skoven".

- Tanken er, at de demensramte for et øjeblik får deres sprog vakt til live via poesien, siger Mads Djernes.

Musik spiller en stor rolle i gudstjenesten. Organist Pojken Flensborg går midtvejs i gudstjenesten rundt med et klokkespil og synger hver enkelt deltagers navn solo, hvorefter alle synger første vers af "Ingen er så tryk i fare". Da organisten synger Christians navn, lyser Christian op i et stort, glad smil.

- Det har været lidt et eksperimentarium. Vi ønsker at skabe noget for en befolkningsgruppe, som desværre bare bliver større, og vi skal også afveje, om der er nogen, der føler sig talt ned til, siger Mads Djernes, der har hentet megen inspiration i bogen "Kirke med demensramte", som er skrevet af organist Christine Toft Kristensen og sognepræst Mette Christoffersen Gautier.

Klokkeslagene henne i kirken erstattes af en blid klang fra slag på små fingerbækkener. Foto: Jonas Ahlstrøm

Spørgsmålet er så, om denne gudstjenesteform rammer de demensramte.

- Ja. Vi har en formodning om, at vi rammer dem bedre. En væsentlig del af gudstjenesten er, at vi sidder tæt og i rundkreds, og at vi på den måde danner en menighed og selv danner rummet. Vi kan jo se, at en person lyser op, når han eller hun hører sit navn, og når vi synger, så er mange pludselig med, og andre liver op glimtvis.

Men hvad er det ellers, at noget så almindeligt som en genkendelig gudstjeneste i en helt anden form kan bidrage med.

- Vi kan skabe en oase af tryghed for en stund i de demensramtes hverdag. Vi forsøger at tale til dem, hvor de er. De kan måske ikke længere genkende deres nærmeste, og deres nærmeste kan måske heller ikke genkende dem, men de er altid kendt af Gud, først og sidst. Selv om de demensramte har glemt Gud, har Gud ikke glemt dem.

- De får nok ikke Guds ord med, men de får en dybere og eksistentielt menneskelig oplevelse.

Da dagens gudstjeneste er forbi, tager Rita igen min hånd og smiler så glad.

- Jeg er SÅ glad for at synge. Ja. Og jeg synger HVER dag. ■

*Mens organisten spiller et lille postludium, blæser præsten sæbebobler ene og alene for den visuelle effekt, og som Gerda siger: Nej, hvor er de flotte.
Foto: Jonas Ahlstrøm*

Gudstjenester for demensramte

De to præster ved Nørremarkskirken står sammen med kirkens organist for de månedlige gudstjenester for demensramte på Plejecenter Kløverhaven. Der plejer at være 6-8 deltagere.

Gudstjenesten består af velkomst og præsentation af kirkeårstid, bedeslagene fra de små chimes, Nu titte til hinanden (første vers synges tre gange), hilsen med navn, klokkespil og sang, læsning, salme, trosbekendelse understøttet af tegn og kropssprog, salme, fadervor, velsignelse, hvor alle holder i hånd, Altid frejdig, når du går (alle holder i hånd), postludium med sæbebobler.

Fællessang er i de senere år blevet mere og mere populært. Under coronakrisen fik fællessangen for alvor momentum. Tre sang- og musikkyndige bekræfter tendensen og giver deres bud på, hvorfor fællessang hitter lige nu.

Der er brug for fællessang i vor tid

De er alle tre enige. Fællessang er megapopulært. Det oplever de hver for sig.

Folkekirken oplever også stor tilslutning til fællesangsarrangementer.

- Efter Danmark er vågnet op, er det lige som om, at vi har ophobet ubrugt fællesangsenergi. Det er så tydeligt. Jeg oplever det i virksomheder, kommuner og i private sammenhænge, hvor jeg er ude og synge fællessang med folk. Mange tør nu sige, at det har en stor betydning at være en del af et fællesskab, hvor man synger, og at det er rart at blive rørt eller berørt, siger Helene Eiler Ernst, kirkemusikalsk medarbejder i Sdr. Bjert Kirke og freelancer inden for fællessang og musikalsk teambuilding.

Forstander på Brandbjerg Højskole og teolog, Simon Lægsgaard, oplever det også.

- Der er flere i dag end for ti år siden, der er på fællessangsbølgen, når de kommer på højskolen, men der er

også stadig nogen, der ikke aner, hvor fedt det er, før de kommer. Nogen overgiver sig første uge. Andre stritter imod de første par måneder, og så bliver det bare så værdifuldt for dem, at det er dét, de længes efter, når de kommer tilbage til elevstævner.

Thomas Berg-Juul, organist og leder af pigekoret i Haderslev Domkirke, samt leder af Haderslev Sangakademi, skal bare kigge ud i gaderne i Haderslev for at blive bekræftet.

- En kvinde her i Haderslev arrangerer næsten på eget initiativ sangvandring. Hun inviterer folk, der ved noget om

havnen eller Hertug Hans til at fortælle på en byvandring, og undervejs synges ti sange. Deltagertallet har ligget på 80-85. Og vi har i sangakademiet haft sangtæner med den nye højskolesangbog, som også har haft stor bevågenhed.

Tre årsager til momentum

Spørgsmålet er så, hvorfor fællessangen igen er blevet så populær? Er det bare coronas "skyld"? Slet ikke, hvis Simon Lægsgaard, der i øvrigt har flere af sine sange med i Højskolesangbogen, skal svare. Han nævner tre primære årsager: Oprør med nytteværdi, fællesskab og dannelse.

- Jeg tror fællessang er ét af mange små oprør mod nytte- og nemhedstankegangen i samfundet: At vi skal gå på arbejde for bagefter at kaste os i sofaen og lade os bedøve af underholdning fra skærmen. Når du træder ind i fællessangen, træder du ind i et fællesskab, hvor det betyder noget, at du er der.

- En anden årsag er netop fællesskabsfølelsen. Jeg er ikke et øjeblik i tvivl om, at der i vores tid ligger et enormt behov for at opsøge nye – eller måske rettere gamle – former for fællesskaber. Der er generationer, som ikke har været vant til fællessang, men som nu oplever, at fællessangen åbner os for både verden og for hinanden.

- Fællessang er dermed også et dannelsesredskab. Den skaber et rum, hvor man tør oplade sin røst uden at være bange for sin egen stemme, og den slags rum er der ikke mange af anno 2021. Hvis vi kigger på sociale medier og offentlige debatter går det hele tiden ud på at skyde på hinanden. Rigtig mange er derfor blevet bange for deres egen stemme.

- I fællessangen kan du lade din stemme lyde uden, at du bliver udstillet af nogen. Derfor er fællessang også dannende i mere end en forstand, fordi den er med til forme vores verdensbilleder. Ved hjælp af tekster og melodier bygges broer mellem mennesker, og mellem os og verden.

Helende bevidsthed

Helene Ejler Ernst peger også på fællesskabet i fællessangen – og på følelser.

- Fællessang er først og fremmest fællesskab. Når vi synger sammen, hører vi sammen. Men fællessang er også følelser, forstået som at man kan mærke sig selv. Det er rigtig vigtigt i en meget individualiseret tid, hvor vi har rigtig svært ved at mærke os selv.

- I flere sammenhænge oplever jeg, at urolige og nervøse børn og voksne gennem fællessangens nærvær, stemninger, ord og toner, rammesætning, flow og udtryk opnår en større kropslig og følelsesmæssig bevidsthed, som virker helende og regulerende.

Godt for hjerne og krop

I den medicinske forskning er det flere gange be-lyst, at fællessang frigør lykkehormonet oxytocin (religionsforsker Katrine Frøkjær Baunvig).

I Finland har et videnskabeligt studie senest dokumenteret, at korsang har en såkaldt neuroprotektiv effekt, populært sagt : Sang kan hæmme aldring.

Anden forskning viser, at fællessang har en harmoniserende effekt. Det er med ph.d. og post.doc. i musikvidenskab Lea Wierøds ord "en af de mest uover-trufne måder at knytte mennesker sammen på".

Et forskningsresultatet fra Johann Wolfgang Goethe universitetet i Frankfurt am Main har påvist, at korsang kan sænke kortisol-niveaue i kroppen. Hormonet kortisol er forhøjet hos folk, der er ramt af langvarig stress.

Kilder: Artikler i Kristeligt Dagblad, Videnscenter for Sang (Sangens Hus).

- Fællessangen handler det om "at være" og ikke om "at være på".

Frafald i korene

Thomas Berg-Juul synes faktisk, det er svært at svare på, hvorfor fællessangen lige nu er så populær.

- Sangens Hus fandt et guldæg, da de under coronaned-lukningen opfordrede DR til at gå i gang med fællessang på tv. Det har virkelig været en stor succes, og om ikke andet så har vi fået sat fokus på sangen.

Til gengæld har han som korleder – lige som mange andre korledere – oplevet et frafald på 10-15 procent blandt kor-medlemmerne og er spændt på, om det er et engangsfæ-nomen eller en tendens.

Han peger på, at man gennem fællessangen kan blive båret med, når man synger sammen med andre.

- Dét, der virkelig skaber fællesskabet for pigerne i pige-koret, er, hele tiden at finde ind i den samme klang, den samme vejtrækning og fraserings. At alle simpelthen er så målrettede mod at finde sammen om det samme.

- Det er engang blevet sagt, at i korsang er der bare ingen tabere. Det er noget af det samme, som gør sig gældende i fællessang. ■

For Eva og Jonas Diemer var det helt naturligt at vælge et missionsselskab, da de som ung familie ville ud i verden og hjælpe. Som Eva Diemer siger: ”Jeg havde ikke gjort det, hvis jeg ikke havde min tro”. Hun fik også brug for troen den dag, da Jonas ikke kom hjem.

Missionærer i demokrati

Det var mørkt. På stranden i landsbyen Kipili ved Tanganyikasøen var Eva og Jonas Diemer fra Danmark sammen med kolleger ved at gøre klar til film og diasshow. 1.000 personer sad forventningsfulde på stranden og ventede på et oplæg om sundhedsforhold. To stykker hvidt stof på fire gange fire meter var spændt ud mellem fire jernrør. De udgjorde lærredet. Generatoren skulle lige fikses, før den kunne give strøm til projektoren. Da den endelig kom i gang, fortalte sundhedspersonale ved hjælp af billeder, hvordan man kan forbedre hygiejnen.

Fra 2013 til 2016 var Eva og Jonas Diemer tilknyttet et sundhedsprojekt i det sydvestlige Tanzania og DR Congo, udsendt af Brødremenighedens Danske Mission. Der var bygget klinikker, da de kom. Der var tilknyttet læger og sygeplejersker, og de lokale beboere blev løbende undervist i bedre hygiejne. I at bygge toiletter, bruge prævention, bruge rent drikkevand i stedet for at hente drikkevand i søen, hvor de også gik på toilet og vaskede tøj.

Eva og Jonas Diemer var i 2013-2016 udsendt som missionærer i Tanzania og fik tilbud om at blive, men det valgte at tage hjem.

Tilbage i Danmark valgte de at slå sig ned på en gård uden for Hejls, og børneflokkens er nu på tre: Anton, Olivia og Laurits, 11, 9 og 5 år. Foto: Jonas Ahlstrøm

Det var egentlig ikke Evas og Jonas Diemers opgaver at undervise i sundhed. Nej, de skulle groft sagt undervise i demokrati. De lokale skulle lære at bruge deres demokratiske rettigheder ift. sundhedsvæsenet.

- Vi skulle sådan set undervise dem i at bruge deres ret. De lokale har visse rettigheder ift. det tanzaniske sundhedsvæsen, men det ved de ikke, og det skulle vi oplyse dem om, fortæller Jonas Diemer.

Fokusgrupper om sundhed

Eva og Jonas gennemførte en række fokusgrupper, hvor deltagerne skulle give karakterer til sundhedsvæsenet. Er der en god service? Er der medicin nok? Fungerer klinikken? Resultatet af disse workshops blev fremlagt på et stormøde med borgmester og distriktslægen.

- Hvis der f.eks. ikke var medicin nok, skulle der udarbejdes en konkret handlingsplan, som en fortællergruppe skulle følge op på og derefter sikre, at det blev gennemført, fortæller Jonas Diemer.

Undervisningen i demokrati skulle være med til at sikre, at projektet kunne blive bæredygtigt i de 34 landsbyer, der var involveret. Samtidig skulle de etablere et nyt projekt med samme indhold på den anden side af Tanganyikasøen, nemlig i DR Congo.

Men hvorfor? Hvorfor valgte Eva og Jonas Diemer at tage ud som missionærer med to små børn? De boede begge i Århus og havde afsluttet deres uddannelser som henholdsvis jordemoder og cand.mag. i musik og religionsvidenskab. Egentlig ville Eva ikke længere syd på end Syddjylland, tættere på barndommens land, men Jonas syntes, det var alt for vildt etablere sig med villa og vovhund. De havde begge været ude som volontører. Jonas havde før været i Tanzania. Eva havde været i Thailand og taget en del af sin praktik under jordemoderuddannelsen i Liberia, og sammen havde de været i Indien.

Tre år i Tanzania var både bøvlg og masser af oplevelser, som er dokumenteret i en stak fotobøger.

Foto: Jonas Ahlstrøm

- Så hvis vi skulle ud, skulle det være nu, inden børnene blev for store, siger Eva.

Kirke i vores DNA

For dem begge var det oplagt at rejse ud med en kirke.

- Fordi det er en del af vores DNA, siger Jonas, og Eva tilføjer:

- Jeg er vokset op med Indre Mission og har mange gange bedt for missionærer. For mig var det helt almindeligt at vælge et missionsselskab.

De ser sig selv som missionærer, men som Jonas siger:

- Vi er nok en anden type missionærer, som mere har et diakonalt sigte. Som en klog mand engang har sagt: "Vi vil ikke gøre nogen til noget. Vi vil i stedet gøre noget for nogen".

- For mig er mission at tage ud af hjælpe mennesker, og i Tanzania er det helt naturligt, at kirken står for alle velfærdsydelser – både sundhedsklinikker og skoler. Det er kirken god til. Det er kirken vant til, og kirken har opbygget know-how på det felt.

Diemer i Kipili

Eva og Jonas Diemer, begge 40 år, tog i 2013 til Kipili i Tanzania, udsendt af Brødremenighedens Danske Mission, og blev tilknyttet et Danida-finansieret sundhedsprojekt, som staten også var involveret i, og hvor de bl.a. arbejdede sammen med katolikker og muslimer og folk fra andre kirker.

Børnene Anton og Olivia var med, dengang henholdsvis to år og seks måneder. En hushjælp hjalp med at passe børnene og huset. Anton gik i børnehave, hvor der var danske volontører, og han lærte lige som mor og far at tale swahili.

Familien boede i et hus, der kun var forsynet med strøm fra solceller på taget. I halvandet år havde de ikke køleskab, men så lærer man at spise fisk og bønner, som de tørt konstaterer.

"Hvornår skal Jonas begraves?"

Eva tilføjer, at der er helt naturligt for dem med deres tro at hjælpe andre mennesker.

- Det var jo det, Jesus gjorde meget af tiden.

Familien Diemer i landsbyen Kipili.

- Jeg havde ikke gjort det, hvis jeg ikke havde min tro. Jeg havde stukket halen mellem benene uden tro. Man har behov for sin tro, når man ligger på en strand i en orkan, og teltet er klappet sammen. Eller man sidder i en båd ude på søen i to meter høje bølger. Man bliver udsat for noget helt andet end herhjemme, hvor livet er mere mainstream.

Hun havde god brug for sin tro og for at bede en bøn - eller mange - den dag, hun stod og lavede aftensmad, og lokale beboere bankede på hendes dør og spurgte, hvornår de skulle begrave Jonas. Eva udbrød: - HVAD????!!

Jo, de havde hørt, at båden var gået ned, og alle var døde. Først grinede Eva af det og slog det hen, men så kom der flere meldinger. Eva prøvede over radioen at få fat i den landsby, hvor Jonas skulle være. Uden held. Efterhånden

"Jeg havde stukket halen mellem benene, hvis jeg ikke havde min tro. Man har behov for sin tro, når man ligger på en strand i en orkan, og teltet er klappet sammen".

Eva Diemer

blev hun bekymret. Et døgn senere ringede telefonen. Det var Jonas – og Eva græd. Det viste sig, at det var en anden båd, der havde været i havsnød.

Det gjorde en forskel

Og hvad fik de så ud af tre år i Tanzania?

- Når vi ser tilbage, så bliver man faktisk virkelig træt over alt det bøv, der var. Problemer, der skulle løses. Hele tiden, sukker Jonas, med et smil, og Eva nikker med.

Men de kan også se sort på hvidt, at det nyttede.

- Jo, vi gjorde en forskel. Vi var heldigvis bevidste om, at det tager lang tid at ændre noget. Det vidste vi fra vores tid som volontører, siger Jonas.

De kan på små videoer, der er lavet om projektet se, at der er kommet rent drikkevand. De kan af tallene se, at børnedødeligheden er faldet.

- Vi lavede husstandsundersøgelser med to års mellemrum, og man kunne bl.a. se, at mange flere nu føder på klinikkerne. Vi kom også i gang i DR Congo, hvor børnedødeligheden blandt børn under to år dengang var 20 procent, fortæller Eva.

Samtidig fik de også som familie en masse oplevelser.

- Vi har også gjort det for vores egen skyld. Vi skal ikke fremstå som hellige, der bare har ofret sig, siger Jonas. ■

På vej mod et 100-års jubilæum

Stiftsrådet har fået nye medlemmer efter årets valg, og det nye råd kan se frem til et år med mange markeringer af, at Haderslev Stift blev etableret i 1922.

Efter valg til menighedsrådene og provstiudvalgene kom turen til stiftsrådet i efteråret 2021 med udskiftning på flere af pladserne. Ejner Egtved, Sønderborg Provsti, og Ove Steiner Rasmussen, Aabenraa Provsti, ønskede at stoppe i stiftsrådet, og i stedet er henholdsvis Bettina Stricker og Peter Jan Roust valgt til det nye stiftsråd. Hos præsterne stillede Karsten Højrup Petersen fra Løget Kirke i Vejle ikke op til genvalg. Efter kampvalg blev disse tre præster valgt: Tove Bjørn Jensen (nyvalgt), Finn Johannes Lyngholm Rønnow (nyvalgt), Robert Strandgaard Andersen (genvalgt). Endelig overlod Grete Wigh-Poulsen provsternes plads i rådet til sin kollega i Vejle, Dorte Volck Paulsen.

Inden den fire-årige periode udløb for det tidligere stiftsråd, blev der gjort status, og rådet konkluderede ifølge formand Per Søgaard, at der blev sat gang i mange ting, og at der er kommet meget ud af det – trods et benspænd af corona undervejs.

Der har været fokus på kommunikation, hvor der er udarbejdet en omfattende kommunikationsstrategi, lige som der har været fokus på formidling af kristendom gennem

Per Søgaard, genvalgt som formand for stiftsrådet

det populære kursus Teologi for Voksne, hvor Bent Andreassen fortsætter som styrmand efter sin pensionering som præst.

Stiftsudvalgene har også været et fokuspunkt, og stiftsrådet har senest haft en meget tæt dialog med de ni stiftsudvalg. Dels har rådet haft møder med de enkelte udvalg, hvor de fremlægger deres planer, og 9. november var alle udvalg samlet til et fællesmøde med det nye stiftsråd, hvor man bl.a. så på de områder, hvor nogle af udvalgene lapper over hinanden, måske med mulighed for yderligere samarbejde.

- En del af udvalgene er også med på stiftsdagen den 19. marts 2022 for at synliggøre deres arbejde, oplyser Per Søgaard.

Endelig har der været fokus på de områder, som er støttet af stiftsrådet, og som alle har en tæt dialog med biskoppen. Det er projektkoordinatoren, migrantkonsulenten, Orgeldrengene, og som allerede nævnt kommunikationsmedarbejderen samt Teologi for Voksne.

Bog, kantate og Landemode

Jubilæumsåret 2022 har naturligvis også sat sit præg på det seneste års møder i stiftsrådet. 1. søndag i advent i 2022 er det 100 år siden, at Haderslev Stift blev etableret – to år efter Genforeningen.

- Der er mange ting på vej. Der arrangeres en række foredrag om emnet, og der komponeres en ny kantate, som opføres i domkirken. Dele af kantaten kan også bruges i de lokale kirker.

- Jubilæet bliver selvfølgelig markeret, når vi samles til Landemode 2. september i 2022. Samme dag offentliggøres en jubilæumsbog, fortæller Per Søgaard og tilføjer:

- Det egentlige jubilæum finder sted 1. søndag i advent 2022, og vi opfordrer til, at det markeres rundt i stiftet i alle lokale kirker. ■

Medlemmer af stiftsrådet

Biskop Marianne Christiansen og domprovst Torben Hjul Andersen er fødte medlemmer af stiftsrådet.

PROVSTIERNE:

- ❖ Per Søgaard, formand (Fredericia)
- ❖ Søren Kallestrup (Hedensted)
- ❖ Erik Kring Olesen (Kolding)
- ❖ Bent Kronborg Andersen (Haderslev)
- ❖ Mogens Lützen (Vejle)
- ❖ Bettina Stricker (Sønderborg)
- ❖ Peter Jan Roust (Aabenraa)

PRÆSTERNE

- ❖ Tove Bjørn Jensen (nyvalgt)
- ❖ Finn Johannes Lyngholm Rønnow (nyvalgt)
- ❖ Robert Strandgaard Andersen

FASTE MEDLEMMER:

- ❖ Dorte Volck Paulsen, provsternes repræsentant
- ❖ Alex Harttung, kirkefunktionærernes repræsentant
- ❖ Provst Hasse Neldeberg Jørgensen, Sydslesvig

Stiftsudvalget for Børn og
Voksne med særlige behov

Inkluderende kirke syd for grænsen

Hvordan arbejder de egentlig med den inkluderende kirke i vores naboland, Tyskland? Det blev otte deltagere i en studietur arrangeret af Stiftsudvalget for Børn og Voksne med særlige behov klogere på i november.

Turen gik til Hamborg, hvor de gennem Diakonie Hamburg besøgte to institutioner. Derudover besøgte de et netværk inden for Nordkirche, som helt bredt arbejder med den inkluderende kirke ift., hvordan vi rummer forskellige identiteter bl.a. etnicitet og seksualitet.

Ellers har stiftsudvalgets arbejde været præget af nedlukningen ifm. corona. Udvalget skal i den kommende tid arbejde med at supplere udvalget med nye medlemmer. ■

Stiftsudvalget for Unge og Kirke

Succes med Viden-Tro konferencer på gymnasier

Mon ikke præster og menighedsråd somme tider river sig i håret og tænker: "Hvordan kan vi nå de unge, når de er konfirmeret, og frem til de kommer tilbage for at få deres børn døbt?" Meget tyder på, at Stiftsudvalget for Unge og Kirke har fundet en form, hvor de rammer de unge. De begyndte med en enkelt konference om viden og tro, som blev afviklet på AP Møller Skolen i Slesvig. Nu er der seks konferencer rundt på gymnasier i Tørring, Vejle, Fredericia, Haderslev, Aabenraa og Sønderborg.

- Det er nok et område, der ellers er opgivet af mange kirker, som venter, til de unge kommer med deres børn, når de skal døbes, men jeg tror, det er forkert, siger Poul Martin Langdahl, der er formand for Stiftsudvalget for Unge og Kirke. Han fortsætter:

- Jeg mener faktisk, at dét, at vi kommer ud og stiller eleverne på gymnasierne et enkelt spørgsmål og skaber en debat om livets mening, bør være landsdækkende. Spørgsmålet gør, at de unge åbner sindet for, at der er andet i livet, end dét biokemien kan give svar på. Det lille "hvorfor", vi stiller, er ekstremt vigtigt.

I løbet af sidste halvdel af november afvikles de seks konferencer, hvor de unge skal høre oplæg fra to forskere: Leif Østergaard, professor på Institut for klinisk medicin på Aarhus Universitet, der taler om hjernen, mens lektor David Bugge, Institut for Kultur og Samfund, Systematisk teologi, taler om hjertet.

De to forskere sender materiale ud inden konferencen. For første gang sender stiftsudvalget også en bibelsk tekst ud til eleverne. Det er teksten om den fortabte søn, hvor den ene følger hjertet, mens den anden følger hjernen. De to skuespillere fra Æ Teater, Thea Kastberg og Linnea Fabricius, bidrager med et lille skuespil om dagens tema.

- Vi har nu fundet en form, der er god, og vi bliver taget godt imod på gymnasierne, siger Poul Martin Langdahl, der lige som hele udvalget er meget glad for, at stiftets eventkoordinator Marianne Mølbæk hjælper med hele projektet.

Konferencen er et gratis tilbud til gymnasierne. ■

Stiftsudvalget for Religionspædagogik

App kan støtte undervisning af konfirmander

Der findes en app, der hedder FortælleTid, lige som der findes en hjemmeside, der hedder FortælleTid.dk. En række gode fortællere fortæller bibelhistorier, og Stiftsudvalget for Religionspædagogik har købt adgang til app'en, således at alle, der underviser i Haderslev Stift, kan få adgang til den og bruge den i undervisningen af konfirmander.

- Konfirmanderne kan f.eks. forberede sig hjemmefra til undervisningen ved at høre teksterne på en anden måde end ved bare at læse dem. Den kan også bruges direkte i undervisningen, fortæller Hanne Boström-Petersen, kirke- og kulturmedarbejder i Aabenraa Sogn og medlem af Stiftsudvalget for Religionspædagogik.

Undervisere kan henvende sig til ét af medlemmerne af stiftsudvalget for at få de rette koder, der giver adgang til app'en.

Udvalget har også i det forløbne år arrangeret en kursusdag med FUV, som handlede om salmesang med konfirmander. Godt 20 deltog i dagen, hvor der blev undervist i, hvordan man kan arbejde med salmer, så det bliver spændende.

Endelig forbereder udvalget en workshop på stiftsdagen i 2022, hvor man vil kigge på, hvordan man i kirken kan bruge hinanden mere tværfagligt ift. undervisning for at gøre undervisningen spændende for de unge. ■

Det Mellemkirkelige Stiftsudvalg

Udvalg kan igen komme ud over grænserne

Planerne er flere gange blevet ændret for Det Mellemkirkelige Stiftsudvalg. En planlagt rejse til Berlin for at se på byens spændende kirkemiljø er flere gange blevet udsat pga. corona. Udvalget har gennem årene inviteret et-to medlemmer pr. provsti ud på studieture for at besøge lutherske kirker i andre lande bl.a. England og Tjekkiet. Næ-

ste studietur skulle gå til Berlin, og nu håber man at kunne gennemføre studieturen i efteråret 2022.

En anden studietur er også under forberedelse. Via sognepræst Tom Ahlmann, Kliplev Kirke, har man fået kontakt til en biskop inden for den evangelisk-lutherske kirke i Moskva. Tom Ahlmann har studeret russisk og er Rusland-kyndig. Biskoppen i Moskva er interesseret i at møde repræsentanter for den danske folkekirke i Haderslev Stift, og nu arbejdes der på den første studietur til Moskva for at se, om der kan skabes en venskabskontakt til den russiske menighed.

I første omgang planlægger Det Mellemkirkelige Stiftsudvalg en studietur til Rusland med deltagelse af udvalget og nogle interesserede præster og menighedsrådsmedlemmer. Ved en introduktionsaften om projektet var der ti deltagere. Hvis det er muligt at skabe en blivende kontakt, er det tanken senere at arrangere en studietur til Moskva for menighedsråds- og provstiudvalgsmedlemmer.

Stiftsudvalget står over for en omorganisering i forbindelse med, at der skal vælges to-tre nye medlemmer til udvalget. Udvalget ønsker nemlig at danne en række undergrupper, som har ansvaret for hvert sit felt inden for det mellemkirkelige arbejde. Udvalget består af ni medlemmer, fire teologer og fem lægmedlemmer. ■

Stiftsudvalget for Migrantsamarbejde og Religionsmøde

Migrantarbejdet skal forankres i provstierne

Efterhånden har ordningen med migrantpræster, udnævnt af biskoppen, fungeret i en årrække, og nu vil Stiftsudvalget for Migrantsamarbejde og Religionsmøde gerne forankre migrantarbejdet bedre i provstierne.

- Bortset fra Kolding Provsti er migrantpræsterne fritsvævende satellitter. De har ikke en egentlig organisation, og her vil vi gerne arbejde på, at der bliver nedsat internationale udvalg i provstierne. De vil være forskellige fra provsti til provsti. Her i Kolding er der ikke nogle med fra provstiudvalget, fordi det har kørt i mere end 20 år, men ellers forestiller vi os, at det vil være relevant, at en eller to fra provstiudvalget er med i det internationale udvalg. Der kan være én med fra de menigheder, der arbejder med tværkulturelt migrantarbejde, og så måske nogen fra de organisationer, som arbejder med det her, siger Michael Markussen, formand for Stiftsudvalget for Migrantsamarbejde og Religionsmøde. Målet er at få arbejdet bredere funderet lokalt, sådan at det kan vokse nedefra.

"Find en rumæner"

De tre stifter, Haderslev, Ribe og Viborg er gået sammen om et projekt, hvor man skal undersøge mulige integrationsaktiviteter og behovet for det ift. de mange østeuropæere, der arbejder og bor i Danmark. Projektet hedder "Find en rumæner – fra pendler til landsbyboer". Lige nu er man i gang med interviewfasen.

- Vi ved jo, at de er der. I Kolding har vi en sprogcafé, og der kommer masser af østeuropæere. Vi ved også, at der er mange ude på landet, som arbejder i landbruget og på gartnerier, men hvordan får man kontakt med dem, og hvad er deres behov? Ønsker de aktivt medlemskab af folkekirken? Det er også noget af dét, vi er optaget af i udvalget, fortæller Michael Markussen.

I Vejle arbejder migrantpræst Birgitte Møldrup på et endages arrangement i et forsøg på at afdække, om der er behov for et fast mødeforum i Vejle, et Forum for Tro og Liv. I andre lande hedder det f.eks. Religionernes Råd. I Kolding Provsti hedder det Multikulturelt Forum med repræsentanter for alle etniske foreninger og to fra folkekirken.

- I det hele taget vil vi fremover komme til at beskæftige os mere med, hvad folkekirkens rolle er ift. at facilitere fora, hvor vi på tværs af religioner og kirkeretninger kan tale om religion og religiøs praksis, siger Michael Markussen. ■

Stiftsudvalget for Diakoni

På vej ud til provstierne

Endelig kunne man mødes igen, og mange tog imod indbydelsen fra Stiftsudvalget for Diakoni om at komme til fyraftensmøde i Fredericia 3. juni 2021. Desværre forhindrede corona-restriktioner dagens taler, Kari Jordheim, i at komme frem fra Norge, men så tog teknikken over, og deltagerne fik et spændende foredrag om "Diakoni i praksis".

- Den norske kirke står meget stærkt ift. diakoniarbejdet, hvor det handler om at ramme alle aldersgrupper og tænke diakoniarbejdet ind som en grundtone i kirkens arbejde. Den norske kirke har tilbage i 1988 nedskrevet en omfattende plan for diakonien, og den blev revideret sidste år, siger Grete Wigh Poulsen, provst i Kolding Provsti og ny formand for udvalget. Hun tilføjer:

- De danske forhold er noget anderledes. Vi er ikke så gennemstruktureret i vores diakoni som den norske kirke, men vi kan altid hente inspiration.

Det forgangne år har i det hele taget handlet om inspiration i udvalget, som også har været på besøg i Viborg Stift for at høre om diakoniarbejdet i stiftet. Derudover har udvalget brugt noget af nedlukningstiden til at læse bogen "Diakoni – perspektiv og pejlinger", for at læse helt grundlæggende om diakoni.

Al viden og alle ideer, der er samlet ind, indgår i forberedelsen til arbejdet i 2022, hvor udvalget planlægger at tage rundt til alle provstier for at inspirere og sætte gang i en samtale.

Læs mere om møder, tiltag og få inspiration på udvalgets facebookside "Diakoni Haderslev Stift". ■

Stiftsudvalget for Kirkemusik

Hvad skete der, da vi ikke måtte synge?

Hvad skete der egentlig under nedlukningen, da vi ikke kunne synge i kirkerne? Vi har en gudstjeneste med musik og sang, men hvad oplever vi, når vi ikke kan synge?

Det har Stiftsudvalget for kirkemusik sat sig for at undersøge ved at spørge fire præster og fire organister i stiftets provstier og Sydslesvig. Medlem af udvalget, Martin Rønkilde, sognepræst i Sct. Nicolai Kirke i Kolding, har interviewet grupperne.

- Udvalget forsøger at opfange det, som skete i en historisk situation, da vi ikke måtte synge. Det er selvfølgelig en undersøgelse i en lille skala, mere kan vi ikke magte, men måske kan vi få et nuanceret syn på salmernes betydning for gudstjenesterne. Måske kan vi se det ind en i tendens i de senere år, hvor præster melder ud, at en del kirkefremmede i dag slet ikke slår op i salmebogen. Det gjorde de for ca. 20 år siden. Til gengæld oplever vi, at fællessangen er for opadgående. Hvad er på færde, spørger Mads Djernes, formand for Stiftsudvalget for Kirkemusik og sognepræst i Nørremarkskirken i Vejle og fortsætter:

- Vil det f.eks. give mening at recitere en salme? Vil det få os til at lytte mere?

Kantate til jubilæet

Udvalget har også arbejdet med næste års 100-års jubilæum i Haderslev Stift. Stiftsrådet ønsker, at der bliver skrevet et korværk i anledning af jubilæet, og udvalget har drøftet, hvordan opgaven kan løses. Resultatet er, at tekstforfatter og oversætter Niels Brunse (forfatteren til bl.a. Godmorgen lille land) i øjeblikket skriver på teksten, mens Povl Chr. Balslev, organist i Svendborg og komponist, arbejder med musikken.

- Kantaten kommer til at bestå af musik og sang, der tager udgangspunkt i adventsteksterne. En ny salme vil være en del af kantaten, og den kan bruges ude i sognene, når de markerer jubilæet på 1. søndag i advent, lige som man i de enkelte kirker kan bruge dele af kantaten.

- Den opføres første gang sidste søndag i kirkeåret i Haderslev Domkirke, og herefter kan man tage den med hjem til sit eget sogn og anvende de dele, man har ressourcer til at opføre i sin lokale kirke, siger Mads Djernes. ■

Book en volontør til konfirmanderne

Når dette magasin læses, er Ellen Jensen og Marie Diemer landet i Danmark efter tre måneder i Cameroun i Afrika. Her har de lavet børnearbejde og undervist i engelsk, og hjemme igen vil de gerne ud i sognene og fortælle om deres arbejde. Præster kan booke volontørerne til at komme og fortælle for minikonfirmander og konfirmander. Det kan ske via stiftets hjemmeside. Det nemmeste er at googles "book volontør Haderslev Stift". Så havner man inde på siden "Volontør" på Stiftsudvalget for Missions side.

Projektet Præster uden grænser, hvor præster kan søge om at blive sendt ud med et missionsselskab fortsætter, men nu i udvidet form. Nu kan organister og kirke- og kulturmedarbejdere også søge. Stiftsudvalget har budget til at støtte udsendelsen af to personer om året. De udsendte får et legat til rejsen.

I øjeblikket er sognepræsterne Robert Strandgaard og Henrik Johannesen udsendt til henholdsvis Tanzania og Beirut i Libanon.

- Tanken er, at præsterne bliver beriget af rejsen og tager viden og oplevelser med hjem fra den globale kirke, som de kan fortælle om, siger Jonas Diemer, formand for Stiftsudvalget for Mission.

Stiftsudvalget arbejder også med projekt "Trinitatis søndag", hvor man gerne vil have så mange kirker som muligt til at engagere sig i den globale kirkemission ved at invitere en person f.eks. tidligere missionær fra ét af missionsselskaberne til at holde foredrag ved en kirkefrokost eller ved at holde prædiken på denne søndag. ■

Bog om mødet med åndeligt søgende

"Ånd og tankegods" er titlen på en bog, som Stiftsudvalget for spiritualitet har taget initiativ til under coronapausen. Bogen er en antologi, hvor præster og andre kompetente skribenter skriver om forskellige aspekter på mødet med åndeligt søgende. Bogen, der udgives af forlaget Eksistensen, udkommer i 2022 inden Himmelske Dage i Roskilde. Stiftsudvalget for Mødet med det nyspirituelle vil nemlig gerne ud til kirkerne med mere information, hvor der lægges op til refleksion over de problematikker, der kan være i forskellige nyspirituelle tankemønstre.

- Det er vores håb, at bogen kan sætte tanker og samtaler i gang om det, der sker omkring os inden for det nyspirituelle, siger formand for udvalget, Peter Glistrup.

Stiftsudvalget for Mødet med det nyspirituelle arbejder også på en workshop, som er en del af stiftsdagen i marts. Derudover kan man inde på udvalgets side på stiftets hjemmeside www.haderslevstift.dk læse forskellige artikler om, hvordan der rundt i kirkerne arbejdes med det nyspirituelle.

Stiftsudvalget har i de senere år lagt megen energi i at deltage i den store helsemesse i Vejle, der finder sted i marts. Corona har spændt ben de seneste år, men i 2022 skulle der gerne være messe igen, og folkekirken har igen en stand.

De første år var der nogle, som studsede over, at folkekirken var til stede, men mest i form af en positiv overraskelse ifølge Peter Glistrup.

- Både andre udstillere og gæsterne er glade for, at kirken gerne vil gå i dialog og vise en vilje til at være imødekommende. Nogle fortæller, hvordan de har haft religiøse erfaringer eller tanker, som blev fordømt eller afvist i en kirke, hvor der ikke var plads til dialog om det nyspirituelle, fortæller Peter Glistrup og fortsætter:

- Vi fortæller, hvad folkekirken kan tilbyde, og jeg tænker, at det er godt for os præster at øve os i at lytte til mennesker, der har haft alle mulige religiøse erfaringer og opfattelser, og formulere den kristne tro ind i en dialog med andre. ■

Mange byggeprojekter

Af Jens F. Sørensen, fmd. for provstiudvalg

Jeg tror, vi alle har prøvet det; siddet og ventet på, at den sidste fik koblet sig på. Noget erfaring er der opbygget under de mange virtuelle møder, man efterhånden har deltaget i, men det virtuelle møde kommer aldrig til at erstatte det fysiske møde. I Sønderborg Provstiudvalg valgte vi derfor at udsætte mødet med det nyvalgte menighedsråd, til vi alle kan mødes uden restriktioner. Små præsentationer blev udarbejdet og lagt på hjemmesiden som vejledning til de nye menighedsråd.

En del af årsagen var også, at provst Anne Margrethe Hvas blev sygemeldt først på året, og provsten er krumtappen i et provstikontor. Nu holder vi mødet med menighedsrådene sammen med det nye provstiudvalg, som blev valgt på opstillingsmødet i september.

I Sønderborg Provsti er der mange byggeprojekter, både igangværende og under planlægning. I forbindelse med nyansatte præster er præstegårde blevet istandsat. Vi har flere indvendige kirkeistandsættelser: Den i Nordborg blev afsluttet i foråret, i Egen kirke arbejdes der på at blive færdig inden advent, og i Broager arbejder de på projekteringen.

Anderledes trækker det ud med de nye sognehus-byggerier, og desværre bliver projekterne blot dyrere, som tiden går. Det har ikke været lettere under corona at få behandlet byggesager, og det trækker energi ud af projekterne, når sagsbehandlingen bliver lang. I Provstiudvalget har vi drøftet, hvordan vi bliver bedre til at hjælpe menighedsrådene i gang med byggeprojekter.

Et lyspunkt er indvielsen i august af den fredede og totalt renoverede Holstener-lade i Lysabild. ■

Sønderborg Provsti

Kirkelig ligning 2021	77,6 mio. kr.
Kirkelig ligning 2022	80,8 mio. kr.
Sogne	26
Pastorater	20
Antal folkekirkemedlemmer	58.447
Kirkeskatteprocent	0,91
Kirker i alt	27
Kirker, mere end 100 år gamle	25
Præster	29

Smart teknologi tjekker luftfugtighed

Ved hjælp af ny teknologi kan gravere, kirketjenere og kirkeværger i Hedensted Provsti nu bedre styre luftfugtigheden i kirkerne. Det sker ved hjælp af dataloggere og sensorer i de enkelte kirker. Gravere, kirketjenere og kirkeværger kan gå på deres pc eller telefoner og tjekke, hvordan det ser ud med luftfugtigheden lige nu – eller hvordan den har været.

- Der kan ligge mange penge i, at vi lettere kan forebygge skader pga. for høj eller for lav luftfugtighed, siger Verner Rud Nielsen, næstformand i provstiudvalget i Hedensted Provsti.

For høj luftfugtighed kan gøre meget skade i form af skimmelsvamp på inventar, kalkede vægge og kalkmalerier, lige såvel som at en for tør luft kan gøre skade.

Hedensted Provsti har også på et andet område haft stor succes med smart teknologi. I 2020 var flere kirker i provstiet plaget af indbrud, hvor der blev stjålet materialer fra kirkegårdene bl.a. minilæssere og plæneklippere. Det førte til, at maskiner blev udstyret med en GPS-løsning, mens værktøj blev DNA-mærket. Det har haft en mærkbar effekt. Nu er der ro på.

På kirkegården i Nebsager Sogn, der omfatter Hornsyld, tager man snart et skridt ud i en helt ny kirkegårdstype.

- Efter en omfattende myndighedsbehandling er vi nu så vidt, at vi kan komme i gang med at udvide kirkegården, så vi kan etablere en skovkirkegård, der bliver mere og mere populær, siger Verner Rud Nielsen. ■

Hedensted Provsti

Kirkelig ligning 2021	56,4 mio. kr.
Kirkelig ligning 2022	57,6 mio. kr.
Sogne	33
Pastorater	16
Antal folkekirkemedlemmer	39.100
Kirkeskatteprocent	0,98
Kirker i alt	34
Kirker, mere end 100 år gamle	33
Præster	23

Et nybygget krematorie og en arkitekturpris

Af provst Kirsten Kruchov Sønderby

Siden 70'erne, hvor det at blive kremeret blev lovgivningsmæssigt sidestillet med jordbegravelsen, har flere og flere danskere valgt, at "de vil brændes", når de er døde.

Nu, i 2021, er det sådan, at otte ud af ti afdøde danskere, også i Sønderjylland, bliver kremeret. Krematoriedriften er lovbeskrevet, og kun kommunerne og Folkekirken kan forestå krematoriedrift. Det er kirkeministeriet, som har overblikket over krematorierne og den samlede kapacitet, og som skal godkende etableringen af et nyt krematorie.

I den sydlige del af Jylland er der krematorier i Esbjerg, Kolding og Aabenraa.

I Aabenraa har vi netop afsluttet det store projekt, det har været at nedlægge det gamle krematorium, som havde én ovn og var placeret i samme bygning som kirkegårdskapellet, og i stedet bygge et nyt krematorium med to ovne et andet sted på kirkegården.

Det gamle krematorium, som ikke længere kunne følge med til behovet for kremeringer, var meget veldrevet af Aabenraa Sogn. Prisen for kremering var landets laveste, knap 1.800 kr. mod godt 3.000 kr. i landets dyreste krematorium. Sognet har en administrationschef, et kirkegårdsudvalg i menighedsrådet og en kirkegårdsleder, som sammen med gode medarbejdere havde stået for en stabil og etisk bevidst drift af krematoriet.

Efter undersøgelser og sonderende samtaler med naboprovstier, krematorieforeningen og krematorier andre steder, blev det besluttet at bede Aabenraa Sogn fortsætte sin gode praksis og stå for nyopførelsen og driften af det nye krematorium.

Efter en lang byggeproces, som blev besværet af både Covid-19 nedlukning og Brexit, ovnleverandøren er engelsk, kunne krematoriet endelig tages i brug i april 2021 og blev officielt indviet i september 2021.

Sønderjyllands nye krematorium er tegnet af tegnestuen Zeni. I byggeriet er der fokus på bæredygtige løsninger, blandt andet er hele tagfladen solceller, man bruger biobrændsel og genbruger en tredjedel af varmen, som føres ud i fjernvarmenettet. Arkitekturen er meget enkel og udstråler en ro og tyngde, som bærer krematoriets funktion på en værdig måde.

Foto: Lene Esthava

Og så er der det særlige ved det nye krematorium, at det har et pårørenderum. Her vil de allernærmeste kunne følge den afdøde også det sidste stykke vej og overvære, at kisten sættes i ovnen.

Hele byggeriet har kostet omkring 30 millioner, som er lånt i stiftsmidler, men beregninger viser, at prisen for kremering kan fastholdes på samme niveau som i det gamle krematorium. Aabenraa Sogn har ydet en stor og flot indsats for hele det sønderjyske samfund med opførelsen af det nye krematorium. Det nye krematorium har modtaget Aabenraa Kommunes arkitekturpris 2021. ■

Aabenraa Provsti

Kirkelig ligning 2021	71,3 mio. kr.
Kirkelig ligning 2022	72,8 mio. kr.
Sogne	20
Pastorater	14
Antal folkekirkemedlemmer	46.343
Kirkeskatteprocent	0,95
Kirker i alt	23
Kirker, mere end 100 år gamle	21
Præster	24

Foto: Michael Tungelund

Hverdag igen!

Af provst Grete Wigh Poulsen

2021 har selvsagt været præget af covid-19 og dens følger: nedlukning, hjemsendelse, isolation, restriktioner, frustrationer, trods, vrede, sorg, mismod, genåbning, håb, glæde og befrielse. Vi har været det hele igennem. Pandemien har fyldt i en tid, hvor de nye menighedsråd skulle have begyndt deres fireårige periode, og hvor vi gerne ville have mødtes for at byde ordentligt velkommen. Den har forskubbet arbejdsopgaver og udsat dåb, vielser og konfirmationer. Det bedste, man kan sige om den, er, at vi har været fælles om oplevelserne, selvom det meget af tiden var "hver for sig".

Derfor er den bedste og stærkeste oplevelse, at det blev hverdag igen. Endelig kunne vi mødes og få talt ansigt til ansigt om alle de ventende opgaver for de nyvalgte menighedsråd, for præster og personale. Det er der taget hul på nu. For selvom vi lærte at mødes på Teams og i det hele taget at begå os virtuelt, så erfarede vi, at vi for

den gode samtales skyld har brug for at være sammen i samme rum. Så det var en befrielse og glæde, da nye menighedsrådsformænd mødtes en varm junidag og hørte bl.a. stiftsfuldmægtig Anne Mette Ladegaard fortælle om stiftsjuristernes rådgivning. Præsterne mødtes og talte om, hvordan der gøres opmærksom på dåb over for de familier, der har udsat deres børns dåb. Der er blevet erfaringsudvekslet ikke mindst om konfirmander og konfirmationer. I efteråret blev der midt i travlheden tid til at mødes og høre dr. teol. Peter Lodberg tale om sin seneste bog, "Tro versus tro"

Vi har forsøgt at fastholde os selv på de grundlæggende kirkelige opgaver og tøjle vores lyst og trang til at finde på nyt lige nu. Det kan vi selvfølgelig ikke helt lade være med. Heldigvis er medarbejdere, præster og menighedsråd ikke gået i stå. Provstiudvalget modtager stadig anlægsprojekter og hører om nye initiativer i sognene. Og selvom vi må imødesee, at udgifterne til allerede planlagte byggeprojekter bliver dyrere end budgetteret, skal det meste nok lykkes. Det tør vi tro på i provstiudvalget, og at dømme efter stemningen på budgetsamråd og valg til provstiudvalget er der opbakning og tillid til udvalget. Et nyt medlem er valgt ind, mens resten af PU blev genvalgt.

På provstiplan arbejdes på en yderligere styrkelse af det diakonale. Budgetsamrådet vedtog en forhøjelse af kvoten for hjemmeplejepresten, og et udvalg under Kolding Provstis Menighedspleje forbereder en sognerunde for at motivere samtalen om diakoni lokalt. Håbet er, at flere kan inspireres til det helt grundlæggende kirkelige arbejde.

Der venter meget godt. Allerede i december inviteres sangglade til en aften med Iben Krogsgaard. Det første provstimestøde i over to år finder sted i starten af det nye år, og for præsterne er der arrangeret en tur til Bornholm med både faglighed og kollegialt fællesskab på programmet. Forhåbentligt vil 2022 blive et år fyldt med gode hverdage samt byde på festdage og højtider. For det har vi i den grad savnet og brug for! ■

Kolding Provsti

Kirkelig ligning 2021	120,7 mio. kr.
Kirkelig ligning 2022	125,4 mio.kr.
Antal sogne	30
pastorater	24
Antal folkekirkemedlemmer	73.163
Kirkeskatteprocent	0,92
Antal kirker i alt	31
Kirker, mere end 100 år gamle	27
Præster i alt	36

Sommerfest for alle ansatte i provstiet

Af Provst Børge Munk Povlsen

Det er en kendt sag, i hvert fald i provstiet her, at der spises meget god mad, når kirkens folk samles. Ja mere end det, såmænd. Det er nemlig sådan, at maden i mange tilfælde underbygger vældet af gode tiltag for alle aldre i sognene. Lad mig blot stilfærdigt nævne kravlegudstjenester, ulvetimer, børnegudstjenester, sogneaftner, fest for frivillige, kirkefrokoster, babysalmesang osv.

Mad og indhold med Gud, guf, spaghetti og kartofler, rosenkål, leverpostej, rullepølse og små frikadeller er efterhånden helt uadskillelige størrelser, når sogne og menigheder er oppe på beatet. Når ånden skal mættes, er det ikke skævt at starte med maven. Vi ved det. Det er sådan, det er!

Meget af alt dette spændte corona-krisen ben for i halvandet år. Mange aktiviteter har været helt nede på vågeblus. Frivillige og ansatte måtte vænne sig til at være mere sammen med ægtefæller, kærester og børn i et hidtil uset omfang. Mange påstår med slet skjult forbløffelse, at det endda er gået langt bedre end frygtet. Gud ske tak og lov. Men midt på året var det alligevel sådan hos os, at meget var så indestængt, at alle aktivister trængte til, at noget måtte ske. Ånd og maver trængte med andre ord til et inspirerende løft.

Måske var det baggrunden for, at Fredericia Provstis kirke- og kulturmedarbejdere henvendte sig først på sommeren for at spørge, om det ikke var tid til, at vi for første gang holdt en sommerfest for alle ansatte i provstiet. Gravere, præster, organister, kirketjenere, kirke- og kulturmedarbejdere, kordegne, regnskabsførere, ja alle med et ansættelsesbrev i provstiets sogne.

Kirke- og kulturmedarbejderne tilbød ovenikøbet, at de ville lave alt forarbejdet. Købe ind, lave mad, forberede indslag og konkurrencer og ryddede op. Hvis bare provstiet ville dække omkostningerne og tage sig af det gode vejr. Det sidste sørgede provsten for efter aftale med rette vedkommende.

Det blev naturligvis det mest forrygende gode sommervejr, da sommerfesten løb af stablen en herlig fredag eftermiddag sidst i juni måned. Der blev holdt en original tale, hvor mænd blev sammenlignet med et hus. Det sker ikke så tit. Det mest bemærkelsesværdige og provokerende i sammenligningen var, at mænd, som det blev udtrykt, i lighed med mange huse har tagetager, der sjovt nok langtfra altid er udnyttet, men blot henligger som såkaldt

disponible rum. En sammenligning, som nogen syntes var sjovere end andre. Men det var sådan, det blev sagt.

Der var konkurrencer, salat og grill-pølser, og der var fællessang. Først og sidst var humøret højt, og det blev en rigtig energiindsprøjtning før ferien.

Et rigtigt godt initiativ – og kirke- og kulturmedarbejderne har allerede givet tilsagn om, at de gentager succesen næste år. Provstiet er med! ■

Fredericia Provsti

Kirkelig ligning 2021	63.8 mio. kr.
Kirkelig ligning 2022	63.6 mio. kr.
Sogne	11
Pastorater	10
Antal folkekirkemedlemmer	40.204
Kirkeskatteprocent	0,88
Kirker i alt	11
Kirker, mere end 100 år gamle:	7
Præster	20

Foto: Michael Tungelund

Foto: Michael Tungelund

Det helt almindelige

Af domprovst Torben Hjul Andersen

"Lad os bekende vor kristne tro!" Jeg var til gudstjeneste i en helt almindelig kirke en helt almindelig søndag, og vi rejste os alle op. To bænke foran mig var en familie, hvor tøjet og pigernes smukt flettede hår tydede på, at de skulde med til festen hos den familie, som om lidt skulle have et barn døbt. Jeg kunne se, at den mindste pige rakte armene op mod sin mor, og hun kom op på armen, fik et kys på kinden samtidig med, at jeg kunne se moderens læber bevæge sig – "Vi tror på Gud Fader den almægtige." Det har været så helt almindeligt, at moderen garanteret ikke har tænkt på det, men jeg blev fyldt af glæde. Kærligheden var så tydelig, og måske netop derfor kunne barnet

sidde trygt på armen og strække hals for at se op mod alteret, samtidig med at moderen sagde trosbekendelsen. Midt i det almindelige, at en moder tager et barn op på armen og giver det et kys på kinden, lød samtidig i barnets ører de helt særlige ord om Den Hellige. Barnet har ikke forstået de særlige ord, men kendte helt tydeligt den kærlige favn og kysset på kinden, og kunne høre moderens normale stemme sige nogle ord i kor med alle os andre. "Vi tror på ..." De store ord sagt i det helt almindelige.

Som sædvanligt havde hun lidt svært ved at komme ind gennem kirkegårdens låge med rollatoren, men nu var hun langsomt på vej hen ad stien med en lille potteplante i kurven foran på rollatoren. Graveren så hende, og hun vidste, hvor kvinden var på vej hen, så hun tog en lille planteskål og gik hen mod graven. Øjnene mødtes, et smil og uden ret mange ord tog graveren potteplanten og plantede den foran stenen. Mens den gamle kvinde stod stille, hentede graveren lidt vand til blomsten. "Herren er min hyrde," stod der under navnet, og de stod helt stille et øjeblik. Graveren tog den gamle kvinde om skulderen, gav hende et lille klem. En helt almindelig dag.

En lille gruppe FDF'ere sad helt tæt i en klump ude på marken på deres weekendtur. Lederen havde gravet en stor mælkebøtte op, og nu talte de om den lange pælerod, de store blade, stænglen med mælkebøttesaft og om den gule blomst. De talte om det almindelige – havde tid og ro – og lederen åbnede for en forundring af det store midt i det helt almindelige. Lederen bad så børnene om at folde hænderne og i de helt almindelige ord takkede de for, at vi kan sige et så almindeligt og nært ord til ham, som har skabt mælkebøtten: Vor Far, du som er ...

Tre helt almindelige glimt. Måske er det her, livet leves og deles, så troen styrkes og håbet grundfæstes. Måske er det netop i det almindelige, at vi vokser. Måske skal Folkekirken turde virke og være i al det almindelige og give plads til agtelse for skaberværket, forundring over Guds kærlighed, der i Jesus trådte ind i det almindelige. ■

Haderslev Domprovsti

Kirkelig ligning 2021	61.5 mio. kr.
Kirkelig ligning 2022	64.4 mio. kr.
Sogne	27
Pastorater	18
Antal folkekirkemedlemmer	45.406
Kirkeskatteprocent	0,95
Antal kirker i alt	29
Kirker, mere end 100 år gamle	25
Præster i alt	28

Dryp af håb og "Drop in dåb"

Af provst Dorte Volck Paulsen

Det helt almindelige arbejde i folkekirken var i det forgangne år iført andre klæder end normalt. Men der er blevet forkyndt håb, glæde og trøst i Jesu navn til gudstjenester, begravelser, til særlige dåbsgudstjenester, til bryllupper og konfirmationer på trods af skiftende restriktioner og afstandskrav i hele perioden. Både digitalt og i virkeligheden. Tak til alle dem, der har hjulpet med ekstra musik, ekstra rengøring og at vise folk på plads i kirkerummene.

Flere scenarier fra det forgangne år er blevet tilbage som mange fine dryp af håb og glæde over at være kirke:

Da mange plejehjem lukkede for besøg på grund af smittefare, fandt man ud af at synge og spille udenfor plejehjemmene og hospice. Jeg oplevede i adventstiden at være med til at synge udenfor et plejehjem, hvor man så havde åbnet vinduerne på klem, så beboerne kunne høre advents- og julesalmerne, vi sang. Det var livgivende at kunne glæde hinanden, og fællesskabet opstod på trods af afstand og glas imellem os.

Juledag var den almindelige gudstjeneste blevet aflyst, men kirkeklokkerne kimedede, og vi åbnede kirkerummet, læste juleevangeliet for dem, der var søgt til kirke, og vi sluttede af med a capella at nynne "Dejlig er jorden". Det blev et uforglemmeligt øjeblik.

Provstiudvalget ønskede at give de nyvalgte menighedsrådsmedlemmer en varm velkomst, hvilket kun var muligt digitalt, men det var godt at få sat ansigter på hinanden på skærmen. Nu nyder vi at kunne mødes igen og synge sammen.

Mange kordegne skal have tak for at have holdt styr på de mange udskudte dåb, vielser og konfirmationer. I Vejle Provsti har over 950 konfirmander og deres familier fået fejret de unges store dag.

Gravpladsen "Englen" er blevet indviet af Diakoni- og korshæspræsten, hvor bl.a. socialt udsatte kan blive nedsat og mindet, så de ikke bliver glemt. "Ungdomspræsteriet" har bl.a. tilbudt fællesskab og stof til eftertanke i "Den lave højskole" og gennemfører sorggrupper for unge. Skole-kirke medarbejderne tilbyder relevante og inspirerende forløb om kristendom til skolerne her og arrangerer et stort konfirmandevent i samarbejde med lokale institutioner om efteråret.

Præster og frivillige tilbyder for 3. gang "Drop in dåb", og som noget nyt tilbyder vi også "Drop in tumlinge-dåb" en lørdag.

Foto: Michael Tungelund

Det nyvalgte Provstiudvalg har flere fokusområder: Vejle budgetmodel, grøn-omstilling og "Det gode byggesagsforløb". Tak for de positive tilbagemeldinger på vores virtuelle møder, og vi har altid følt os velmodtaget i sognene, når man har ønsket, at vi kom på besøg.

Vi glæder os til at flytte ind i den nye tilbygning til provstilokalerne, som vi håber, vi kan vise frem i januar 2022. ■

Vejle Provsti

Kirkelig ligning 2021	115.7 mio. kr.
Kirkelig ligning 2022	118.8 mio. kr.
Sogne	26
Pastorater	22
Antal folkekirkemedlemmer	75.886
Kirkeskatteprocent	0,89%
Kirker i alt	32
Kirker, mere end 100 år gamle	26
Præster	38

Foto: Michael Jungelund

Langsomt tilbage til hverdagen

Af provst Hasse Neldeberg Jørgensen

Årets tema for stiftsmagasinet "Det helt almindelige" leder umiddelbart tanken hen på hverdagslivet. Det helt almindelige, lange seje træk med hverdagene, som de kommer, og som de er. Og det er også rimelig trygt med hverdage. Måske fordi de forløber uden de store overraskelser. Onkel Danny, Dan Turell, skrev et fint digt i 1984 "Mest af alt holder jeg af hverdagen". En hyldest til det genkendelige og til gentagelser.

Vi holder også af hverdagen i det danske, kirkelige liv i Sydslesvig. Udfordringen er blot, at genkendeligheden er det så som så med. Covid-19 har sat sit næsten uafrystelige spor gennem hele samfundslivet. F.eks. et maske-påbud og hygiejne- og registreringsregler, der har varet betydeligt længere end i Danmark. Det påvirker kirkelivet i vældig

høj grad. Den bratte nedgang i antallet af kirkegængere i sidste halvdel af 2020 har desværre betydet, at det er rigtig, rigtig svært at komme tilbage til noget, der ligner en hverdag. Regler, der sammen med almindelig forsigtighed (også forskrækkelse) i mødet med andre mennesker også gennem det første halvår af 2021 har medført en markant reduktion i mødeaktiviteten i vore kirker og foreninger.

Men laaangsomt vender vi tilbage til noget, der ligner en hverdag. Måske især fordi der udfoldes megen opfindsomhed rundt om i menighederne. Det betyder bl.a. en masse udendørs arrangementer. Også gudstjenester. Og netop gudstjenesterne i Covid-19-tiden giver også en udfordring til at overveje, hvor enkel en gudstjeneste kan være. Og hvor kort? Måske er de liturgiske overvejelser i en udfordret tid også en positiv sidegevinst midt i al bøvlet? For vi har været nødt til igen og igen at forholde os til gudstjenestens muligheder i lyset af gældende Landesverordnug fra Slesvig-Holstens regering i Kiel og de lokale, fysiske muligheder. Vi har de senere år oplevet en stor udskiftning af præster i Dansk Kirke i Sydslesvig. Dertil skal så tilføjes; der kommer også hele tiden nye præster til. Heldigvis og Gud ske tak og lov. I skrivende stund er hele tre på vej til embede i DKS menigheder.

Den 13. maj kunne DKS fejre sit 100-års jubilæum. Det vil sige, vi kunne have fejret jubilæet. Men Covid-19 satte en så markant begrænsning for den ønskede festivitas, at vi valgte at udskyde festen til d. 26. september. Og så blev der virkelig fest! Med folk fra alle de 25 menigheder, med deltagelse af prinsesse Benedikte, med gæster fra folketinget og en festgudstjeneste med biskop Marianne Christiansen som prædikant.

Det helt almindelige billede her i Sydslesvig er, at vi til stadighed skal overveje hvordan vi også i fremtiden sikrer et godt, dansk menighedsliv. Arbejde for at gøre det tiltrækkende og meningsfyldt at være medlem af et menighedsråd og tiltrække nye præster (lyder det bekendt også nord for grænsen?). ■

Dansk Kirke i Sydslesvig

Samlet medlemsbidrag 2020	494.863 €
Tilskud Nordkirche (2020)	331.200 €
Tilskud Nordkirche (2021)	336.000 €
Tilskud Finansloven (2021)	15,1 mio kr.
Antal menigheder	25
Antal prædikantsteder	ca. 60
Antal præster	21

Fratrædelser i Haderslev Stift i perioden 1. december 2021 – 31. december 2021

Notmark	Malene Franke Freksen	14. april 2021
Tyrstrup-Hjerndrup	Anne Mie Skak Johanson	30. april 2021
Ølsted	Marianne Nielsen	30. april 2021
Hedensted-St. Dalby	Tabitta Flyger	30. april 2021
Hedensted-St. Dalby	Morten Seindal Krabbe	14. september 2021
Egernsund	Mette Carlsen	30. september 2021
Holbøl	Helle Frimann Hansen	30. september 2021
Sommersted-Oksenvad	Niels Jørgen Holm Larsen	30. november 2021
Engum	Michael Berghof	30. november 2021

Ansættelser i Haderslev i perioden 1. januar 2021 – 31. december 2021

Ødsted – Jerlev	Sacha Ellis Zangenberg Yoder	1. februar 2021
Øster Starup	Karin Nebel	1. marts 2021
Broager – Dybbøl	Malene Franke Freksen	15. april 2021
Egen - Svenstrup	Casper Mads Rojahn	1. maj 2021
Kristkirken	Jes Nedergaard Espersen	15. maj 2021
Hedensted – St. Dalby	Helene Vinther Emdal Hay	1. maj 2021
Vojens-Jegerup-Maugstrup	Pia Haaning Lorensen	1. juni 2021
Tyrstrup-Hjerndrup	Judith Nielsen Legarth	1. august 2021
Notmark	Jens Chang Dammeyer	15. september 2021

Haderslev Stift 2021

Redaktion:

Haderslev Stift, Ribe Landevej 35-37, 6100 Haderslev
Tlf.: 7452 2025

www.haderslevstift.dk

Stiftsmagasinet udgives af stiftsrådet i Haderslev Stift
v. formand Per Søgaard. Udkommer en gang om året i
forbindelse med det nye kirkeår. Redaktionen afsluttet 1.
november 2021.

Redaktionsudvalg:

Marianne Christiansen, Kirsten Kruchoy Sønderby, Lene
Kjældgaard og Anette Jorsal

Tekst:

Anette Jorsal, hvor ikke andet er angivet.

Foto:

Jonas Ahlstrøm, Lene Esthave, Ole Joern/Red Star
Michael Tungelund, Tom Ingvarsdén

Grafisk designer:

Kamilla Asmussen, I-made-this, Kolding

Tryk:

Jørn Thomsen Elbo A/S, Kolding

Oplag:

1.400 eksemplarer

